

Osnovna šola Stična, Ivančna Gorica

Potujemo skoz čas

Letnik 9, številka 1
Julij 2016

»ENA STARA RESNICA JE,
DA ŽENA PRI HIŠI
TRI OGLE PODPIRA.«

Šolsko leto 2015/2016

Časopis Potujemo skozi čas je izdala
OŠ Stična,
Cesta občine Hirschaid 1
1295 Ivančna Gorica

Ravnatelj: Marjan Potokar, prof.

Izšel je v sklopu zgodovinskega krožka,
ki ga vodi Zlata Kastelic, prof.

Uredili: Zlata Kastelic, prof. in dr. Marjeta Logar
Tehnična urednica: dr. Marjeta Logar

Fotografije:

Zlata Kastelic, prof., Tanja Črnivec, prof., Urška Glavan, učenka MŠ

Potujemo skozi čas

»Ena stara resnica je, da žena pri hiši tri ogle podpira.«

OŠ Stična, Ivančna Gorica

Grafično oblikovanje in prelom: Tjaša Zorc Rupnik

Naslovnica: Tjaša Zorc Rupnik

Natisnili v: Smar-Team, Bevke

ISSN 2386-012X

9772386012007

01

Osnovna šola Stična, Ivančna Gorica

Potujemo skoz čas

Letnik 9, številka 1
Julij 2016

»ENA STARA RESNICA JE,
DA ŽENA PRI HIŠI
TRI OGLE PODPIRA.«

I

UVOD

Nikakor se nisem mogla odločiti, kako bi razdelila vsebino tokratnega časopisa Potujemo skozi čas – prispevkov, doživetij – je bilo toliko, da sem imela nemalo dela. Tako sta se kar sami po sebi oblikovali dve temi: poroka in vse, kar je povezano s tem posebnim doživetjem, ter naš raziskovalni tabor v Ambrusu, ki je sovpadal s pustnim časom. Rdeča nit obeh delov pa je ženska, ki v »hiši tri ogle podpira«, naj bo to pri delu ali zabavi, obdarovanju, organizaciji trenutkov, ki ostanejo za vedno v spominu ... Ženske: kuharice na poročnih slavnih, šivilje kostumov, frizerke, izvrstne pripovedovalke, umetnice, posredovalke znanja ... Tiste, ki znajo, in so znale, uspešno povezovati obveznosti v službi in življenje v svoji družini! Polne znanja, ustvarjalnih iskric, drobnih radosti in tihega veselja ob uspehih svojih otrok. Mame, ki skušajo svojim otrokom vsak dan narediti sončen, poln pričakovanja nečesa lepega in nepozaben, ne glede na to, v kateri kulturni sredini so odraščale in živijo danes. Otroci to čutijo; najlepše je takrat, ko se ti zavedo, da sodelovanje v družini in šoli vedno prinese tudi dober rezultat.

Tako, najprej smo malo pogledali naokoli in proučili, kako je bilo s porokami nekdanj in kako se te navade razlikujejo med seboj pri drugih narodih. Pustni čas je na Slovenskem še kako vplival na to, da so se dekleta omožila in odšla na svoje. Vse so upale na razumevanje v družini, na medsebojno pomoč v stiski ... Marsikdaj se sanje mladega dekleta niso uresničile; lahko je posegla vmes vojna, izguba ljubljenega človeka, revščina. A so vztrajale.

Spraševali smo se, zakaj se veliko ljudi rado našemi, kaj jim pomeni pust, ko se lahko skrijejo za masko nekoga drugega – mogoče zato, da lažje izrazijo tisto, kar čutijo, se veselijo brez očitajočih pogledov?!

Ugotovili smo tudi, da pravzaprav vsi radi delamo, se družimo, le vzpodbuditi nas je treba. V vseh nas je neizmerna želja po znanju, po odkrivanju nečesa novega, ki nas skoraj vedno preseneča in spodbuja k raziskovanju.

Zapisała: Zlata Kastelic, prof.

II

POROKA

»Spominjam se poroke, ki sem jo opazovala kot nekaj let star otrok iz veže svoje rojstne hiše. Ženin in nevesta sta se s svati pripeljala mimo hiše na »feder vozičku«. Konji so bili okrašeni, slišala sem zvoke harmonike ... Ker pa v tistih časih ni bilo lepo »pasti zijala« na stopnicah, sem morala dogajanje opazovati iz za zaprtih vrat. Vzpela sem se na prste, odmaknila zaveso na oknih in tako ujela nekaj bežnih trenutkov mimohoda vesele družbe. No, to ne bi bila jaz, če ne bi vsaj malo kršila strogih hišnih pravil. Opazovanje skozi šipo me je tako motilo, da sem potihoma prijela za kljuko ... takrat pa ... pičila me je osa in moj namen je bil odkrit! Prav nikomur se nisem smilila, le mama mi je dala kladivo, da sem ga tiščala na boleče mesto. Mogoče mi je prav zato ostal v spominu ta dogodek?! Pa še to: ohceta in osa. Ta zagotovo ni čakala name v predpustnem času! Torej so se ljudje poročali – tudi izven – prej tako strogo določenega časa. Šestdeseta in sedemdeseta leta prejšnjega stoletja so prinesla veliko svobode, tudi opuščanje tradicije, šeg in navad.«

Zapisala: Zlata Kastelic, prof.

2.1 Poročni običaji doma in po svetu

V naslednjem poglavju smo zapisali nekaj šeg in navad ob poročnih slavnih pri nas in pri drugih narodih.

2.1.1 Slovenski poročni običaji

Poroka je bila pogojena s premoženjem: bogate oz. revne poroke. Pomembno je bilo, da so se poročali iz ljubezni. Včasih so bile poroke tudi dogovorjene. Obvezna je bila bala, ki jo je morala nevesta pripeljati v hišo. Balo je sestavljalo pohištvo, skrinje, v katerih so bile rjuhe, spalne srajce, brisače, spodnje perilo, sešito na roke in obvezno izvezeno. Kasneje so celo povabili v nevestino hišo šiviljo, da je izdelala balo. Za to pa je bil potreben denar ...

Balo so odpeljali posebej praznično s konji ob spremljavi harmonike. Za šalo so velikokrat hodili okrog nevestine hiše in naložili tisto, kar bi morebiti prišlo še prav nevesti v novem domu.

Nevesta pa ni šla od doma kar tako – ženin se je moral pošteno potruditi pri nevestinem očetu, včasih je moral tudi podpisati, da bo lepo ravnal z ženo. Nekdaj so bile tudi predporočne pogodbe, ki so bile sestavljene pošteno ali pa ne.

Priprava bale za nevesto

»Posodobljen« prevoz bale.

Poročna fotografija staršev muljavske učiteljice Antonije Sever.

Poročni list iz leta 1914.

2. 1. 2 Srbski običaji

Pri srbskih porokah je prisotno kolo (tradicionalni srbski ples), ob spremljavi različnih glasbil. Poročni običaji so metanje šopka neveste (dekle, ki ga ujame, naj bi se naslednja poročila), metanje sita z jabolkom na streho hiše (če ostane na strehi, bosta ženin in nevesta ostala v hiši). Nenavaden poročni običaj je bila tudi poroka pokojnika – če je umrl neporočen fant ali dekle, so na pogreb ljudje prinesli poročno obleko in opravili obred sklenitve zakonske zveze, ki ga je spremljala glasba.

V Srbiji poznajo beli karneval, ki se začne na pustni dan. V središču vasi prižgejo ogenj, ljudje ga obkrožijo z glasbo in s plesom. Ogenj predstavlja simbol plodnosti, povezava med svetom živih in mrtvih.

2. 1. 3 Makedonski običaji

Makedonski poročni običaji – vrata mladoporočencev se okraši z vencem, ki ostane tam celo leto kot znak zakonske zveze. Dan pred poroko dekle iz nevestine družine zamesi kruh za srečo mladoporočencev. Ženin organizira zabavo s petjem in pijačo. Ženske so zadolžene za izdelavo venca za vrata.

Ko pride ženin na dan poroke do neveste, ne sme vstopiti v nevestino hišo, dokler ne plača. Ko vstopi, on in svatje trikrat poljubijo nevesto. Ženin mora spiti kozarec rdečega vina – na dnu je zlatnik kot simbol blaginje. Nevesta in ženin dobita od svatov obutev, ki predstavlja simbol dolgega in srečnega zakona. Po poroki nevesta vrže šopek.

V Makedoniji je znan Strumiški karneval, ki vsako leto najavi začetek velikonočnega posta. O njem zapiski segajo že v leto 1670. Maske so narejene iz kože in rogov različnih živali. Poleg njih se na karnevalu pojavljajo tudi pohabljeni z berglami, ki izganjajo zle duhove, izražajo želje po zdravju.

2. 1. 4 Običaji Bosne in Hercegovine

Do nevestine hiše pridejo ženinovi sorodniki. S seboj prinesejo različno hrano, pijačo in jabolko. Vodja snubcev postavi jabolko z denarjem na mizo za nevesto. Ko dekle vse to sprejme, se začne vesela priprava na poroko. Ob slovesu nevesta poda snubcem nogavice kot darilo za družinske člane.

Dan pred poroko ženinov oče pripravi konja, ki je okrašen z vezenimi robčki. Nosi hlebec, žganje, oblačila za nevesto. Na poročnem slavlju svatje kupujejo nevestino jabolko – zbrani denar dobita mladoporočenca. Na poročnem jedilniku ne manjka jagnje, različne pite, mesni burek in baklava. Po poročnem slavlju se pred vstopom v hišo mladoporočencev stopnice zalije z vodo – kot želja, da naj njuna sreča teče kot voda.

Pustnega karnevala ne poznajo.

2. 1. 5 Poročni običaji drugod po svetu

Na Kitajskem se od neveste pričakuje jokanje, in sicer ves mesec pred poroko. Pridružiti se ji morajo vsi ženski družinski člani.

Na Tahitiju se morajo svatje uleči na tla, mladoporočenca pa se morata sprehoditi preko njih.

Na Irskem nevesta med plesom s tal ne sme dvigniti nog, saj bi jo ukradle vile.

Na Borneu mladoporočenca tri dni ne smeta na stranišče.

Preden se indijska nevesta poroči, si s prijateljicami in članicami družine

pobarvajo roke in noge z do popolnosti dodelanim slikovnim okrasjem (menhdi), ki sočasne poslikave, narejene s kano.

Nekdaj je bil v keltski in romski poročni tradiciji znan običaj preskoka metle – po izrečni zaobljubi mladoporočencev sta le-ta družno skočila čez na tla položeno metlo. Danes je ta običaj aktualen le še pri nekaterih afriško-ameriških porokah. Izvira iz časov suženjstva, ko se sužnji niso mogli poročati med sabo. Svojo zvezo so zato simbolno pred ljudmi naznanili s skupnim skokom čez metlo.

Zulujske poroke spremljajo živahne barve in zakol krave, ki jo zakolje ženina družina nevesti v pozdrav.

Ruski ženini morajo za roko svojega dekleta pošteno garati. Pred poroko mora ženin prositi nevestine starše za njeno roko. Starši ga dolgo časa zavračajo, dokler ne plača v obliki nakita, denarja ali pa se preprosto poniža in izvaja neumne plesne korake, odgovarja na nesmiselne uganke.

Židovski ženini ob koncu poročnega obreda z nogo stopijo na kozarec in ga zdrobijo, ob tem pa gostje vzklikajo »Mazel tov!«.

In za konec še ena zanimivost. Ste se kdaj vprašali, zakaj nosimo prstane na prstancu? Nekoč so verjeli, da prav iz tega prsta v srce priteka venska kri, zato so mu nadeli ime Vena Amori oz. žila ljubezni. Prav ta naveza »srce – prstanec« je zakoličila to tradicijo.

Zapisala: Petra Rus Mušič, prof.

2. 1. 6 Spomini na poročne dni

V naslednjem poglavju vam bomo opisali štiri poroke, in sicer najprej poroko Marije Mak in Antona Lavriča, ki sta »skočila v zakonski jarem« leta 1949, nato poroko iz leta 1958 in še eno, desetletje pozneje. Pridružili smo poroko dveh zlatoporočencev, ki bosta naslednje leto praznovala že biserno poroko.

1. poroka

S POROKE V LJUBLJANI NA DOLENJSKO – S TAKSIJEM

Urška Mak, učenka 6. b razreda, si je pripoved očetove tete Marije - Mimi zapisala takole:

»Marija Mak in Anton Lavrič sta se poročila 19. februarja 1949. Na dan pred poroko sta se v Ljubljano odpeljala z vlakom. Tam sta prespala pri moževi teti. Naslednjega dne sta ju pred Magistratom pričakali poročni prič; teti Mimi je bil priča Emil Pušl, njenemu izvoljencu Antonu Lavriču pa Emil Serafin. Najprej sta se poročila »civilno«, nato pa še cerkveno. Obred je potekal v ljubljanski stolnici.

Ko so odhajali iz cerkve, sta se priči odločili, da najamejo taksi. Takrat je bilo v Ljubljani zelo malo taksijev in lahko si predstavljate, kakšno srečo sta imela

mladoporočenca, da so taksi sploh dobili ... Tako sta se »dala« odpeljati prav do Stične. Ne, prevoza nista plačala sama – to je bilo darilo obeh prič. Mogoče bi danes to darilo primerjali s plačilom letalske vozovnice na drugo celino!

Poročno slavlje se je nadaljevalo v domači hiši tete Mimi, zdaj že poročene Lavrič. Svatje so se pripeljali na »fedr vozičkih«, kar spet ni bilo tako zelo običajno. Moral si imeti kar nekaj »pod palcem«, da si imel v lasti konje in tovrstno prevozno sredstvo, ali si ga celo najel.

Večerja je bila imenitna in za tiste čase – obilna. Glavna kuharica je bila Antonova mama. V Ljubljani je imela gostilno in je bila daleč naokrog znana kot odlična kuharica. Tudi mize je uredila, da so bila primerne za tako lep dogodek – okrasila jih je z zvončki – namreč, bil je februar, drugih rož pa ni bilo ali so bile predrage.

Na svadbo je prišel tudi harmonikaš Janez Čepelnik iz Ljubljane, ženinov prijatelj. Mladoporočencema so zapeli tudi ljudski pevci z Vira in iz Stične. Otroci iz vasi, Birsovi, Hauptmanovi in domači – Makovi –, pa so se stisnili na peč, poslušali in uživali. Moj ata mi večkrat pripoveduje, kako je bilo »dobro za jest«.

Poročno slavlje je trajalo vso noč, proti jutru pa je Antonova mama postregla še z golažem, kar je bilo tudi nenavadno za tiste čase. Zjutraj so se svatje poslovili, ženin Anton in nevesta Marija pa sta odšla živeti na Vir. Na poročno potovanje pa še pomislil ni nihče!

Marija in Anton še vedno živita na Viru in se z radostjo spominjata svojega poročnega dne.«

Zapis uredila: Zlata Kastelic, prof.

2. poroka

POROKA V DVEH DELIH

Skoraj desetletje pozneje, natančneje leta 1958, sta se poročila Vinko in Angelca, prav tako z Vira pri Stični. Zakon sta sklenila na občini v Ivančni Gorici; danes je tam poslopje kmetijske zadruga.

Angelco in Vinka je poročil takratni župan Stanislav Keber, matičar pa je bil Milan Hrast. Ženin Vinko je bil zaposlen na občini v Ivančni Gorici kot davčni izvršitelj.

Ko sta se mlada dva poročila, ni bilo »šrange« niti bale za nevesto. Tudi slikala se nista. Vinko se po obredu t. i. civilne poroke ni mogel poročiti cerkveno, saj je bil v »javni« službi. Cerkevno se je moral poročiti na skrivaj.

Po poroki je Vinkova mama Zofija Mak v Stični pripravila slavlje. Muzikanta na poroki ni bilo, zato so peli ljudske pesmi.

Prišlo je leto 1972, ko se jima je rodil sin Aleš. Mlada starša sta se takrat poročila še cerkveno. To si je srčno želela tudi Vinkova mama.

Cerkveno poroko so opravili kar v Stični, obred je vodil pater Simon Ašič. Za

*Na Magistratu v Ljubljani;
Marija s pričo Tonetom Cilenškom
in Peter s pričo Slavkom Makom.*

*Poročno slavlje Marije in Petra
v domači hiši v Stični, leto 1968.*

Zapisala: Urška Mak, 6. a

Zapis uredila: Zlata Kastelic, prof.

4. poroka

ZLATA POROKA

Naša učiteljica Jožefa Zajec se je na našo vzpodbudo, da bi napisala nekaj o poroki svojih staršev, odzvala z veseljem. Njena starša sta že praznovala zlato poroko; v pogovoru sta ji »nasula« polno prgišče spominov na dolgih petdeset let skupnega življenja, ki jih objavljamo v celoti. Vse pa je zapisala njuna pravnikinja Tjaša Zajc.

»Moja mama, Jožefa Koleša, rojena Oven, v Hrastovem Dolu pred devetdesetimi leti, v kmečki družini s tremi otroki.

Moj oče, Stanko Koleša, rojen v Radanji vasi pred šestinosemdesetimi leti, v družini s sedmimi otroki.

Kje sta se spoznala? Moj oče se je izučil za čevljarja in se zaposlil v čevljarški delavnici v Šmartnem pri Litiji. Zelo sta morala delati, a nedelje so bile proste in tako lepa priložnost za druženje in veselje. Mladina se je v času njune mladosti zbirala po mašah in na božjih poteh, npr. na Zaplazu, Dobu, v Mišjem Dolu, na Krki. Na te poti so običajno hodili peš, nekateri tudi s kolesi, in kaj je bilo lepšega kot poklepetati med potjo, opazovati nekoga, ki ti je bil posebej všeč ... In tako so se rodila številna prijateljstva, tudi med mojima staršema.

Leta 1954, je bilo farno žegnanje tudi na Krki, pri cerkvi sv. Kozme in Damjana. Po maši so se na poti domov mladi ustavili v gostilni Obrščak na Muljavi. Moj oče je igral na harmoniko, plesali so in peli. In iskrica je preskočila ...

cerkveni del poroke se ni smelo preveč vedeti, saj je bil Vinko še vedno občinski uslužbenec.

Zapisala: Urška Mak, 6. a

Zapis uredila: Zlata Kastelic, prof.

3. poroka

POROKA MOJE MAME IN ATA

»Moja mama Mari se je rodila 10. maja 1948, poročila pa leta 1968. Za moža je vzela Petra Maka, rojenega 21. junija 1936.

Mama Mari je šla k poroki iz rojstnega kraja, z Vira pri Stični. Neveste niso oddali kar tako, zato so fantje z vasi postavili »šrango«, pravzaprav mizo, in mlaje. Pri »šrangí« sta bili glavni priči, ki sta se pogajali za nevesto. Nevesta je bila »draga«, priče pa so hotele ceno zbiti. Seveda brez obilice piškotov in pijače na mizi ni šlo. Ko so se dokončno dogovorili, koliko bodo morali plačati za nevesto, ki odhaja iz vasi, so pogajalci pripravili tudi lep in duhovit govor, nato pa se odpeljali na civilno poroko v Ljubljani.

Poroka Marije in Petra 1968. leta.

Poročna priča mojemu atu je bil stric Slavko Mak, moji mami pa njen brat Tone Cilenšek. Civilni obred so opravili na Magistratu v Ljubljani, cerkvenega pa v frančiškanski cerkvi, prav tako v Ljubljani.

Nato so se odpeljali v Stično. Poročno slavlje je bilo v domači hiši. Za praznovanje poroke so prišle posebne kuharice, svakinja Angelca Mak pa je bila natakariča. Praznovali so pozno v noč. Na poroki je igral Rudi z Metnaja.

Med njima se je spletla trdna vez. Tri leta kasneje sta se odločila, da se bosta poročila. To se je zgodilo 16. februarja 1957. Večer pred poroko so pri očetu postavljali mlaje; pilo se je, jedlo in prepevalo do poznih večernih ur. Pri mami pa so vaški fantje na isti večer »voglarili«.

Obleko je mami sešila vaška šivilja, atu pa krojač. Šopek je bil narejen iz umetnega cvetja. Brez poročnih prič tudi ni šlo: očetu je šel za pričo njegov brat, mami pa sosed.

Tih deževen dan! Atov mlajši brat Gustelj si je sposodil avto, ki je bil last Avtošole Erjavec iz Ivančne Gorice. Ženina je »naložil« v Radanji vasi, nevesto in njeno pričo pa v Pristavici. Seveda je bilo potrebno na »šrangih« odšteti kar nekaj denarja, da so lahko pot nadaljevali v Ljubljano na Magistrat, kjer sta se najprej poročila civilno. Svojo ljubezen in zvestobo – tako v sreči kot nesreči – sta moja starša potrdila tudi v frančiškanski cerkvi.

Poročno kosilo je pripravila mamina prijateljica in sosed v Pristavici. Udeležili so se ga starši obeh mladoporočencev, prič, domači. Slavje je trajalo do jutra, ki so ga zaključili z mašo.

Zakon je razveselilo kar pet deklet: preživele smo nepozabne dneve, mesece, leta ...

Po petdesetih letih skupnega življenja in dela sta si ponovno obljubila zvestobo v sreči in nesreči, v zdravju in bolezni – in to zopet v frančiškanski cerkvi. Nekaj pa je bilo le drugače: poročni šopek je bil iz svežih rožic, svatov je bilo veliko.«

»Drugo leto bosta pa moja prababica in dedek praznovala že biserno poroko,« je še dopisala Tjaša.

Zapisala: Tjaša Zajc, 8. razred

Jožefa Oven in Stanko Koleča na poročni dan leta 1957.

Zakonca Koleča;
mož Stanko je rad igral na harmoniko.

Zakonca Koleča s svojimi petimi
hčerkami na srebrni poroki v
franciškanski cerkvi v Ljubljani leta 2007.

»VREJ, VREJ KROP I FANTOFSKA LEPOTA!«

»Hm, kaj to pomeni? To, da ni imel fant ničesar, samo lepoto. Kot opozorilo dekletu, naj si premisli in odide. A se ni zgodilo tako.«

Leto 1942. Mlad par.

Ona, z dvanajstimi leti, na željo očima, predčasno odpuščena z osnovne šole, ker je »imenovani otrok zadostil zakonitim zahtevam za odpust iz osnovne šole.« Pa je učitelj tako lepo prosil očima, naj Olgica Osterman nadaljuje s poukom, saj je »tako bistra« ...

Ona z zaključnim spričevalom »Škole narodnog zdravlja u Zagrebu, Seljačko sveučilište«, št. 23 – 1936. Z znanjem nemščine. Kuharica, ki se je »mojstrila« pri družini Schadinger v Kočevju – družini gozdarskega inženirja, ki je oskrboval Auerspergove gozdove, in njegove žene – izvrstne organizatorice dela, potrpežljive učiteljice nemščine in drugih veščin.

On s pomočniškim izpitom pohištenega mizarja, kasneje z mojstrskim, z veliko znanja, ki si ga je nabiral tri leta v Predgradu pri Juriju Šterku, mizarju, in s svojim prevoznim sredstvom – z novim moškim kolesom, kar takrat ni bila majhna stvar. Ona brez staršev – njena rojstna hiša s trgovino, gostilno, z gozdovi, njivami je zaradi prezgodnjih smrti in s številnimi porokami počasi prehajala v druge roke. On brez očeta, ki je umrl mnogo, mnogo prezgodaj, z materjo, ki ji je ostalo devet

otrok.

Oba z nekaj prihranjenega denarja. Zgradila sta hišo, na koščku zemlje, ki sta ga kupila od njene sestre Katarine.

Poroka: 17. januarja 1942. V Starem trgu ob Kolpi. Vedno sta govorila le o cerkveni poroki in o župnikih Jarcu ali Zupančiču. Ne vem, kateri ju je poročil. Eden izmed njih je prišel blagoslovit hišo.

Slikala se nista. Ni bilo kje. Ne vem, kje je bila takrat Mihanka, poklicna fotografinja iz Zagozdaca! Skupna fotografija je nastala pozneje, ko ju je »združil« potujoči mojster »zmontiranih« poročnih fotografij.

Obleke: ona iz bogatega asortimana, ki ga je prinesla iz Kočevja. Res je imela lepe obleke, take iz svile, plašče, s krznom okrog vratu – ne vem, kako se je navadila na vojni in povojni – nič ali malo. Obleke, klobuke, čevlje je še dolgo let hranila v omari. Nekatero so počakale tudi mene, najmlajšega otroka, da sem videla in otipala njen izbrani okus. Ostalo pa, saj si lahko predstavljate, uničeno med vojno. On – oblečen je bil v obleko iz finega, črtastega »kamgarna«.

Burno prvo leto zakona. Italijani, on in ona, visoko noseča, zaprta. Ne vem, kateremu naključju sta se imela zahvaliti, da sta prišla domov. On je včasih odgrnil tančico s svojega življenja, ona ne – povedala je le, da ni prav, kar se ji je dogajalo v življenju. Učila nas je nemško. Svojo predvojno delodajalko je oboževala – povabljena je bila z njimi – a odločila se je za svojo mladostniško ljubezen, za Pavla Kastelica. Tudi z avionom se ni šla peljat, ker je bila zvesta njemu in svojim načelom.

In vendar! Vse sile sta usmerila v svoje otroke. Štiri. V njihovo izobrazbo. Uspela sta. Njihovo življenje je bilo lažje kot njuno. Preveč je verjel v zemljo, kljub temu so v njegovi delavnici nastajali čudoviti izdelki iz lesa. Nekoč je šla ena izmed omar na zagrebški velesejem ...

Zlata Kastelic, prof.

III

Etnološki tabor v Ambrusu:

OB PUSTU SO ZRELE NEVESTE, OB POSTU PA PRESTE

3.1 »ENA STARA RESNICA JE, DA ŽENA PRI HIŠI TRI OGLE PODPIRA.«

Raziskovanje načina življenja ljudi v preteklosti v našem šolskem okolišu smo »zaokrožili« v Ambrusu – v kraju, kjer smo z nizom etnoloških raziskovalnih taborov začeli. Zopet se je izkazalo, da so strokovne delavke PŠ Ambrus, Tatjana Hren, Nataša Švener Škrajnar in Cirila Zupančič pripravljene delati ne samo v razredu, ampak so tesno povezane z življenjem v kraju, ki za svoje izročilo in kulturo živi.

Tokrat smo proučevali pustne šege in poroko ter njene običaje nekoč in danes. Že sam naslov raziskovalnega tabora je dovolj poveden: »Ob pustu so zrele neveste, ob postu pa preste.« »Glavno« temo smo spretno povezali z ostalimi vsebinami: izdelovali smo pustne maske tako iz gline kot iz papirja, poslikali obraze, proučevali jedi v pustnem in postnem času ... Pregovori o tem času so med ljudmi še kako živi in povezani z življenjem. Na naših delavnicah ni manjkala priprava bale za nevesto! Mladi raziskovalci in raziskovalke so svoje »glave« prepustili spretnima frizerkama, v »prostem« času pa smo osvežili spomin na otroške igre, s katerimi so si otroci nekoč krajšali čas. Izdelovali smo košare, kvačkali, vezli, klekljali, spoznali osnove slikanja ... »Krona« vsega dogajanja pa je bila poroka: ženin je najprej zaprosil za roko izbrankinega očeta, šele po njegovem dovoljenju je šel po nevesto. Tudi tokrat je ni dobil »gladko«. V tem času so se dekleta srčno želela poročiti, saj je leto bilo hitro naokrog – one pa so bile starejše in manj zanimive ...

Ambruškim učenkam in učencem so se pridružili šolarji in šolarke z matične šole, letos tudi iz Višnje Gore in kajpada iz Zagradca, saj so se v letošnjem letu preselili, bolje rečeno, odselili v prelepo novo šolo. Številnim strokovnim sodelavkam so pomagali tudi tisti delavci in delavke naše šole, brez katerih ne more steči vse, kot je treba. To so kuharice, hišnika ... Izjemno so se potrudili zunanji sodelavci in sodelavke: Olga Hrovat nas je popeljala v čas svoje mladosti, Špela Zupančič je

spretno povezovala zaključno prireditev, Lidija Perko in Romana Zupančič sta vihteli glavnike, Pavlica Jakopič nas je popeljala v svet slikanja, Marjeta Baša nas je poučila, kako delamo čudovite izdelke iz gline ... Plesti košare ni kar tako. Ves proces sta nam pokazala Nuša Jaklič in Franc Perko, Robert Bradač in Emil Bradač sta poskrbela, da smo se poučili o skrbi za živali v zimskem času, Mitja Hren je bil prisoten povsod – da so stvari tekle, kot je treba. Maja Hrovat se je izkazala z organizacijo poroke, Janez Boben pa je s svojimi soigralci in soigralkama Martino Jaklič in Tatjano Hren poskrbel, da smo se pošteno nasmejali – saj veste – sosede so se včasih hudo razburile že zaradi kokoši!

V naslednjih letih bo treba raziskovalnim taborom dati nove vsebine, saj čas narekuje nove pristope in tudi rešitve.

Zapisala: Zlata Kastelic, prof.

3. 2 SODELUJOČI MENTORJI IN MENTORICE

Sodelavke in sodelavci OŠ Stična:

1. Tatjana Hren, vodja PŠ Ambrus
2. Cirila Zupančič, učiteljica na PŠ Ambrus
3. Nataša Švener Škrajnar, učiteljica na PŠ Ambrus
4. Zdenka Ograjšek
5. Nina Kump Papič
6. Tadeja Mišmaš
7. Matejka Humar
8. Natalija Gabrijel
9. Jasmina Selko
10. Vanja Peček Janoš
11. Urška Petek
12. Petra Rus Mušič
13. Ingrid Boljka Štaudohar
14. Helena Barle
15. Jožefa Zajec
16. Antonija Sever
17. Brigita Langenfus
18. Tončka Rajer
19. Nadja Jankovič Fortuna
20. Andreja Gospodarič
21. Maja Sever
22. Jasmina Glavič
23. Maja Miklavčič
24. Helena Kastelic
25. Jožica Ferlin
26. Tanja Črnivec
27. Marija Jaklič – kuharica PŠ Ambrus
28. Jožica Praznik – kuharica na MŠ
29. Tončka Genorio – kuharica na MŠ
30. Jože Rus – hišnik na PŠ Ambrus
31. Jože Bonifer
32. Zlata Kastelic, vodja tabora

Zunanji sodelavci:

Olga Hrovat, Špela Zupančič, Maja Hrovat, Lidija Perko, Romana Zupančič, Pavlica Jakopič, Marjeta Baša, Franc Perko, Nuša Jaklič, Robert Bradač, Emil Bradač, Mitja Hren, Martina Hrovat, Janez Boben

Raziskovalni dan smo začeli z zajtrkom po starem: s polento in mlekom.

*Brez navodil za delo ne gre;
v enem izmed razredov PŠ Ambrus mladi raziskovalci nestrpno pričakujejo navodila za delo.*

3. 3 SODELUJOČE UČENKE/UČENCI

Matična šola:

5. c: Neža Marinčič, Vida Kovačič, Jure Humljan, Tinkara Zajc, Neža Jerič, Milanija Zidar Šamina

6. a: Žan Medved, Stanko Šivec, Aldina Rekić, Lara Gračner, Miha Perpar, Enej Humar, Alja Ratajec, Klara Korevec, Aleksa Šarac, Luka Omerzo, Rebeka Zajc, Larisa Mandelj, Mojca Habjan

7. b: Emrah Ljubljankič, Stefan Gligorić, Daša Rogelj, Eva Rojec, Pika Kuplenk, Christofel Gomes Peña

8. a: Manca Kepa, Lara Jerlah

9. b: Urška Glavan

PŠ Zagradec:

6. razred: Žan Hren, Tjaša Zupančič

7. razred: Ana Škufca, Nika Lovše, Cene Zupančič, Florijan Mohorčič, Adrijana Hočevar, Hana Pirc, Maša Muhič, Sendi Zupančič, Nika Miklič

8. razred: Nina Miklič, Tjaša Zore, Nika Novak, Nina Novak

PŠ Višnja Gora:

2. razred: Sara Lavrič, Hana Hočevar, Rebeka Tekavčič, Živa Kastelic

PŠ Ambrus:

1. razred: Manca Hočevar, Maša Hrovat, Miha Hrovat, Nika Perko, Matic Pograjc, Lovrenc Tratar, Sanja Zupančič

2. razred: Ajda Bradač, Maks Bradač, Julija Hočevar, Aljaž Hrovat, Matic Mišmaš, Manca Perko, Urša Zore, Enya Zupančič

3. razred: Metka Hrovat, Nik Kenik, Ian Perko, Maks Perko, Žan Perko, Žana Pograjc

4. razred: Mark Hren, Maja Škufca, Ana Urbančič Novak, Jan Zore

5. razred: Martin Bradač, Maruša Hrovat, Anja Miklič, Jernej Miklič, Tanja Škufca, Mark Zore

3. 4 POTEK RAZISKOVALNEGA TABORA V AMBRUSU, 6. februarja 2016

- 8.00 – 8.15: prihod v Ambrus
- 8.30 – 9.00: zajtrk (polenta z mlekom)
- 9.00 - 11.00: delo po skupinah
- 11.00: malica: kruh in jabolko; domače dobrote; ogled dela drugih skupin
- 11.30 – 12.00: delo v skupini, priprava na predstavitev
- 12.00: kosilo (enolončnica in krof)
- 12.30 – 13.00: predstavitev poročnega običaja pred šolo in domačo hišo, odhod v Kulturni dom Ambrus
- 13.00: predstavitev po skupinah, ples v maskah
- 14.00: odhod domov

VABILO

Učence in učenci zgodovinskega krožka OŠ Stična
in
Podružnična šola Ambrus
Vas vabijo
na etnološko-zgodovinski raziskovalni tabor

„OB PUSTU SO ZRELE NEVESTE, OB POSTU PA PRESTE“

v soboto, 6. 2. 2016, ob 8.00
v Ambrus (šola).

Pridružite se nam pri ustvarjalnih uricah, raziskovanju preteklosti šeg in navad vašega kraja, okolice in drugih narodov ob pustnem času.
Veseli bomo tudi vašega obiska zaključne prireditve ob 13.00.

Vodja PŠ Ambrus:
Tatjana Hren
Vodja raziskovalnega tabora:
ZlataKastelic

Ravnatelj OŠ Stična:
Marjan Potokar

Za starše: Moj otrok _____ se bo 6. 2. 2016
udeležil raziskovalnega tabora v Ambrusu.

Podpis staršev: _____ Datum: _____

3. 5 REZULTATI

OTROŠKE IGRE V PROSTEM ČASU

Učenci in učenke so se igrali igre, s katerimi so si krajšali čas naši stari starši: špana in metanje storžev v košare. Pri slednji igri je zmagala Nika, saj je dosegla kar 15 točk. Ogledali so si tudi predstavitev o igrah nekoč in danes ter ugotovili, da jim je najbolj všeč igra špana, ki so jo igrali s koruznimi storži. Učenci so povedali, da so jim na taboru najbolj všeč ravno igre.

Učenci PŠ Ambrus: Manca Perko, 2. r., Lovrenc Tratar, 1. r., Urša Zore, 2. r., Miha Hrovat, 1. r., Matic Pograjc, 1. r., Manca Hočevnar, 1. r., Nika Perko, 1. r.
Mentorici: Jasmina Glavič, Maja Miklavčič

Pri igri so otroci uporabljali igrače iz narave.

Učiteljici Jasmina Glavič in Maja Miklavčič učenkam in učencem kažeta, kako so se otroci igrali pred več desetletji.

Zdaj pa še plakat.

IZDELAVA PUSTNIH MASK

Učenci so si sami izdelali maske, lahko pa so si pomagali z vzorci, ki so jih prerisali na malo trši papir in jih poljubno okrasili. Tako so nastali zajčki, metuljčki, mucke in volkovi. Na koncu so še navezali vrvico, da je maska stala na obrazu. Učenke so svoje maske še dodatno okrasile z bleščicami. Za to dejavnost so se odločili, ker radi ustvarjajo s škarjami, barvicami/flomastri.

Učenci: Stefan Gligorič, 7. b MŠ, Emrah Ljubijankič, 7. b MŠ, Christofel Gomes Pena, 7. b MŠ, Sara Lavrič, 2. r. VG, Hana Hočevar, 2. r. VG, Rebeka Tekavčič, 2. r., VG, Živa Kastelic, 2. r. VG, Ian Perko, 3. r. Ambrus, Žan Perko, 3. r. Ambrus
Mentorice: Nina Kump Papič, Tadeja Mišmaš, Helena Barle

Včasih mask niso kupovali; uporabili so tisto, kar so imeli doma – otroške domišljije pa tudi ni manjkalo.

Učiteljici Nina Kump Papič, Tadeja Mišmaš se dogovarjata za strategijo dela.

Svojo dejavnost tudi oglašajo!

*Še skupinska fotografija malih maškar.
Pridružila se je še učiteljica Helena Barle.*

*Nismo si mogli kaj – vemo,
zakaj si fant ni poveznil maske na oči!*

FRIZURE OB POROKI IN ZA VSAK DAN

V frizerskem kotičku sta delali slavnostne frizure dve frizerki, in sicer Romana Zupančič in Lidija Perko. Obe imata veliko dela in radi frizirata, ga. Romana predvsem rada dela slavnostne frizure, ga. Lidija pa kratke frizure.

Včasih so si ženske delale predvsem fige, za katere pa so morale imeti dolge lase. Las si tudi niso barvale, saj niso poznale tehnik oz. pripomočkov za barvanje las, kodrale pa so si jih tako, da so si lase navile na koruzno ličkanje in utrdile s sladkorno vodo. Take so šle spat, zjutraj pa so bili lasje lepo skodrani. Danes dekleta vejo, da si s kodralniki in likalniki uničujemo lase, vendar pa se jih za posebne priložnosti še vedno poslužujemo.

Učenci: Eva Rojec, 7. b MŠ, Daša Rojec, 7. b MŠ, Maša Žnidaršič, 6. a MŠ, Klara Korevec, 6. a MŠ, Aldina Rekič, 6. a MŠ, Pika Patricija Kuplenk, 7. b MŠ

Frizerki: Romana Zupančič, Lidija Perko

*Frizerka Lidija Perko ureja dekle,
ki se bo udeležilo poroke.*

Srček v laseh.

Pod spretnimi prsti frizerke Romane Zupančič nastaja »poročna« frizura.

Brez kit nekoč ni šlo. Lasje so morali biti urejeni in speti.

JEDI OB PUSTU, POSTU

Kakšno presenečenje! Otroci danes ne vedo za najboljšo potico, ki so jo gospodinje spekle za debeli četrtek – to je špehovka. Špeh so povezali z besedo salama. Joj, joj. Vsaj krofi in flancati so še tradicija. Danes so pekli krhke flancate, poznajo pa tudi vzhajane.

Učenci: Nina Novak, 8. r. Zagradec, Tinkara Zajc, 5.c MŠ
Mentorica: Jožica Zajec, Marija Jaklič

Že diši. Če pomaga mala Indijanka, bo pa sploh nekaj posebnega.

Ojoj, pocedile so se nam sline.

Priprava flancatov.

Prva »runda« je že pečena!

POMLAD ŽE TRKA NA VRATA (IZDELAVA POROČNEGA ŠOPKA IZ KREP PAPIRJA)

Učenci in učenke so se učili tehnike izdelave rož iz krep papirja. Učili so se delati vrtnice in žafrane. Naredili so dva šopka, in sicer enega iz vrtnic, drugega pa iz žafrana. Naredili so rožice za ženina in poročni prič. Vsem prisotnim je bila tehnika zelo zanimiva, tako da bodo tudi doma poskušali narediti kakšno rožo iz krep papirja.

Učenci: Julija Hočevar, 2. r. Ambrus, Ada Urbančič Novak, 4. r. Ambrus, Maja Škufca, 4. r., Ambrus

Mentorica: Zdenka Ograjšek

*Poročni šopek ne nastane kar tako: potrebujemo krep papir, škarje, žico ...
Končni izdelek je čudovit.*

»Ali je »moja« kuharica ušla?»

»Bom pa jaz pomagala.«

»Fant se hitro uči. Najbrž bo kuhar,« je razmišljala učiteljica Jožefa Zajec.

DRAMSKA SKUPINA

Vsi zavzeti, v krogu, sklonjeni nad papirji, »študirajo« dramsko besedilo za igro POROKA. Pogovarjali so se o tem, kako je bilo nekoč za poroko in učenci so povedali, da so bile poroke dogovorjene s strani staršev. Pomembna razlika se jim je zdela tudi ta, da so se včasih z vozovi vozili na poroke, danes pa za ta namen celo najamemo drage in velike avtomobile. Dekle je moralo prinesiti doto, v kateri so bile rjuhe, kapne in prti. Zelo zanimivo je bilo tudi to, da sta na poroko z nevesto vabili samo mati in sestra.

Učenci: Jernej Miklič, 5. a Zagradec, Nina Miklič, 7. r Zagradec, Maša Žnidaršič, 6. r. Zagradec

OBLIKOVANJE MASKE IZ GLINE

Vsi zadovoljni gnetejo, oblikujejo. Vidi se zadovoljstvo na obrazih. Povedali so, da so glino oblikovali že mostiščarji in še danes je zelo uporaben material.

Učenec: Stanko Šivec, 6. a, Cristofel Gomez Pena, 7. b MŠ

Mentorica: Marjeta Baša

PRIPRAVA BALE ZA NEVESTO (IZDELAVA NAKITA, VEZENJE, KVAČKANJE, KLEKLANJE)

Učenke so bile v delo zelo zagrizene in zatopljene ter natančno gledale v kvačke, kleklje, da ne bi izpustile kakšnega zavoja. Povedale so le, da zelo rade kvačkajo in kleklajo tudi doma ter da njihovi izdelki krasijo njihove domove. Da bi tehniko še dodatno izpopolnile, so se odločile za to delavnico.

Učenki: Mia Čebular, 2. b MŠ, Neža Marinčič, 5. c MŠ

Mentorice: Andreja Gospodarič, Nadja Jankovič Fortuna, Tončka Rajer, Antonija Sever, Brigita Langenfus

Za izdelavo posameznega kosa, ki je sodil v balo, so bodoče neveste potrebovale nemalo pripomočkov; izdelki so romali v skrinjo in čakali na usodni nevestin »da«.

Balo so pripravljale še učiteljice

Nadja Janlovič Fortuna, Tončka Rajer, Antonija Sever, Brigita Langenus.

Klekljarica, učiteljica Andreja Gospodarič pri delu.

POSLIKAVA OBRAZA

Učenci imajo radi poleg kostuma še poslikan obraz. Učiteljice so uporabljale barve, ki ne povzročajo alergij. Učiteljica Mateja ima poslikavo obraza kot hobi. S tem se ukvarja že od otroštva. Njene igrance so bile njeni poskusni zajčki, začela pa je s flomastri.

Skoraj vsi učenci so si zaželeli imeti poslikan obraz in učiteljice so se jim z veseljem posvetile in na obrazih so se pojavile prave umetnine.

Mentorica: Matejka Humar, Natalija Gabrijel, Jasmína Selko, Vanja Peček Janoš

Učiteljica Natalija Gabrijel »spreminja« podobo deklice v ... uganite! Zelo uspešno!

Učiteljica Matejka Humar je spretno vrtela čopič.

Učiteljica Tanja Črnivec je uspešno spremenila svoj videz. Za to je poskrbela sodelavka Matejka Humar.

Lep metulj.

Sami presežki: frizura, poslikava
In – fant! Izjemno.

PREŽIVLJANJE PROSTEGA ČASA POZIMI – IZDELOVANJE KOŠAR

Gospod Franc Perko je sicer kot otrok gledal očeta, kako izdeluje košare, vendar je že kot 15-letni otrok zapustil Ambrus in s tem pretrgal stik z izdelovanjem košar. Pred petimi leti se je zopet vrnil v Ambrus in čas v penziji si krajša z izdelovanjem košar. Nekaj znanja mu je ostalo iz mladih let, ker pa ga je dejavnost zanimala, se je sam dokončno priučil. Danes jih izdeluje predvsem za darila. Učenci so se odločili za to dejavnost, ker jih je zanimalo, na kakšen način se košara sploh naredi. Vsi so v pripravljeno osnovo vpletli eno vitro (tanka in dolga vejica, ki so jo vpeli v pripravljeno osnovo za košaro).

Učenci: Mark Hren, 4. r. Ambrus, Ian Perko, 3. r. Ambrus, Leon Perko, 6. b Zagradec, Maks Perko, 3. r. Ambrus

Mentorja: Franc Perko, Nuša Jaklič

Najprej je bilo potrebno narediti načrt; Franc Perko je videti več kot zadovoljen s svojimi učenci in učenkami.

Pri izdelavi košar je pomagala tudi Nuša Jaklič.

Jo, pa še ta fotografinja.

Evo, se že lahko pohvalimo z izdelkom.

OSNOVE SLIKANJA

Učenci so ustvarjali s pomočjo suhih barvic in akrilnih barv. Za katero tehniko risanja so se odločili, je bilo odvisno od njih samih; kar jim je pač bolj »ležalo«. Nastali so zanimivi motivi ljudi.

Učenci: Manca Kepa, 8. a MŠ, Lara Jerlah, 8. a MŠ, Milanija Šamina Zidar, 4. b MŠ, Mark Hren, 4. r. Ambrus

Mentorica: Pavlica Jakopič

Pavlica Jakopič, slikarka, uči, kako se lotiti barv in izražanja misli na risalni list.

Lepi »kot sliki«!

Šola nekoč:

Opravljene ima tri razrede osnovne šole. Zaradi vojne se otroci niso dobivali v šolskih prostorih, ampak je pouk potekal po domovih. Spomni se učitelja Stanka Osterca, ki je bil kasneje ubit na Turjaku. Učitelj Osterc je bil ravno prav strog, strožji pa je bil učitelj Vrhovec. Niso imeli samo učiteljev, spomni se tudi učiteljice Zajčeve.

Snov vseh predmetov so si zapisovali v en zvezek. Ko je bil ta poln, so dobili drugega. Pisali so z navadnim svinčnikom ter peresnikom, ki so ga namakali v črnilo. Učitelji so ocene pridobivali ustno in pisno. Bila je dobra učenka.

Pust:

Debelega četrtna niso praznovali oziroma ga niso obeleževali. Spomni pa se pustne sobote in pustnega torca, saj so se otroci tudi v njeni mladosti radi namaškarali. Sama se sicer nikoli ni, je pa povedala, da so se tudi včasih dekleta rada preoblekla v princese. Doma so pekli flancate (največkrat vzhajane) in krofe.

Poroka:

Včasih je bilo drugače. Ni bilo vsega na pretek, vse je bilo skromno. Civilno se je poročila v soboto v Zagradcu (poročil ju je Matjaž Oven), cerkvena poroka pa je bila v soboto v Ambrusu. Imeli so več kot 50 svatov, pogostitev so organizirali kar pri njej doma. Jedli so kokošjo juho in pečeno jagnje, za pecivo je poskrbela njena sestra, ki je bila zelo dobra pekarica. Ne spomni pa se, če je imela poročno torto. Za zabavo sta poskrbela dva godca, harmonikarja z vasi.

Ker je bila poroka v zimskem času (7. februarja), je imela oblečeno obleko in plašč. Blago se je takrat zelo težko dobilo, zato ji ga je poslala teta iz Amerike. Teta na Dvoru pri Žužemberku pa je imela prijateljico šiviljo, ki je potem sešila poročno obleko in plašč. Tudi šopek je bil nekaj posebnega; roza in bele vrtnice iz krep papirja. Ni ga metala, ker takrat te navade ni bilo. Lase je imela spletene v dve kiti. Mož je bil oblečen klasično v obleko in plašč. Njena bala je bila hrastova bala (hrastova postelja) in je bila odvisna od tega, kaj sta mladoporočenca najbolj potrebovala.

Svojega moža je pohvalila. Rekla je, da je bil zelo dober mož. Živela sta pri njem doma, dobro se je razumela tudi s taščo. Žal je že 17 let pokojni.

Zelo zanimivo je bilo tudi, kako so se včasih zaljubljali oziroma kako so vedeli, da so si všeč. Povedala je, da so prijatelji, sovrstniki kar govorili naokoli, da sta ta dva pa zaljubljena in da sta skupaj. Pa ona za to ni čisto nič vedela. Čez čas ji je postal všeč, zaljubila se je in sledila je poroka.

Včasih tudi ni bilo telefonov ali drugih pripomočkov za krajšanje prostega časa. Otroci so se zbrali zunaj in se igrali, mladostniki so hodili na sprehode in se pogovarjali.

ŠEGE IN NAVADE V PREDPUSTNEM ČASU PRI DRUGIH NARODIH TER INTERVJUJI

Ker Osnovno šolo Stična obiskujejo tudi učenci in učenke drugih narodnosti, smo pregledali, kako izgledajo poročni in pustni obredi v Bosni in Hercegovini, Makedoniji in drugod po svetu. Odkrili smo veliko zanimivosti. Določeni segmenti v praznovanju pusta oz. poroke se ujemajo z našimi, v nekaterih primerih pa gre za zelo velike razlike (kolikokrat se mora nevesta preobleči na svoj poročni dan, poslikava rok neveste ...).

Učenke: Manca Kepa, 8. a MŠ, Eva Rojec, 7. b MŠ, Pika Patricija Kuplenk, 7. b MŠ, Urška Glavan, 9. b MŠ, Daša Rogelj, 7. b MŠ
Mentorici: Petra Rus Mušič, Urška Petek

Učiteljica Petra Rus Mušič je pregledovala zapise o poročnih obredih pri drugih narodih.

FOTOGRAFIRANJE

Učenka Urška Glavan (9. b, MŠ) ter učiteljica Tanja Črnivec sta vse delavnice, dogodke, učence in učenke ter mentorje in mentorice budno spremljali ter jih ujeli v fotografski objektiv. Fotografirala je tudi vodja tabora, učiteljica Zlata Kastelic.

SPOMINI OŽIVIJO

Intervju z Olgo Hrovat

Olga Hrovat se je rodila v Ambrusu leta 1931 in tudi poročila v Ambrusu 7. februarja 1953, seveda z Ambrušanom.

Ima 6 otrok (4 fante in 2 dekleti), 15 vnukov in 10 pravnukov. Vsi sinovi so ostali in se poročili v Ambrusu, dekleti sta odšli v druge kraje in sta že obe vdovi. 24 let je bila zaposlena v Rašici v Ambrusu, kjer je večino časa šivala gumbe in robila hlače.

Pravi, da je bilo bolj lušno kot danes. Celo tako je bilo, da so fantje hodili po vasi in se glasno pogovarjali, dekleta pa so bila ta čas v kuhinji in pri malo odprtem oknu vlekla na ušesa, kdaj bodo prišli mimo.

Učenci: Jurij Fortuna, 5. razred, OŠ Prule, Pika Patricija Kuplenk, 7. b MŠ, Urška Glavan, 9. b MŠ

Zapisala: Petra Rus Mušič, prof.

Interjuvanka Olga Hrovat, fotografinja Urška Glavan in spraševalka, učiteljica Urša Petek.

Pavla Jakopič pripoveduje

Na raziskovalnem taboru je vodila delavnico slikanja. Po poklicu je modistkinja, delala pa je v Mladinski knjigi.

Vedno je stremela za tem, da bo slikala. Že v osnovni šoli je pokazala veliko zanimanja za likovno ustvarjanje; celo učiteljica ji je ponudila, da ji da prost dan, če se vpiše na likovno šolo. Žal se to ni zgodilo, je pa zato izbrala poklic modistkinje, kjer je še kako pokazala oblikovalske spretnosti.

»Že deset let aktivno slikam. Mislila sem, da bom postala slikarka, a sem šla od doma že s petnajstimi leti ... Zdaj hodim na tretjo življenjsko univerzo in dodajam vrednost temu, kar me je vedno privlačilo. Vedno sem risala in slikala. Tudi za otroke sodelavk!

V te kraje sem priseljena, in sicer iz Čadraža pri Šentjerneju. Zakaj sem prišla v Ambrus? Mož je lovec. Delal je v Litostroju in je imel veliko prijateljev ravno iz Ambrusa. Tako je kupil zemljišče v Primči vasi, zgradila sva vikend, ki je kasneje postal hiša. Jaz pa sem se privadila na te kraje. Pravzaprav sem se hotela prilagoditi. Ljudje so topli in prijazni. Res pa je, da se prav vsak mesec vračam domov, v Šentjernej ...

Poznam veliko šol, vrtcev, ljudi ... Hodila sem po šolah in predstavljala program novosti, ki jih je imela Mladinska knjiga za te stopnje starost otrok.

MAMA: Veste, Jelka je zelo dobra gospodinja in kar težko mi bo tu doma brez nje. Vsa opravila dobre gospodinjice sem jo naučila in bila je dodaten par rok tu pri našem gospodinjstvu in jo bomo kar težko pogrešili.

OČE1: Žena, molči. Dekle je godno za ženitev in tu nimamo kaj. Res je, da je zelo dobra gospodinja in mož, ki jo bo oženil, bo dobil spreten par rok. Za doto lahko dobi poleg mošnjička cekinov še eno kravo in dve kozi. Za povrh pa še vrečo koruze in vrečo soli, da bosta mladoporočenca preskrbljena.

OČE2: No, prijatelj tako se govori. Ali bi si lahko segli v roke?

OČE1: *(namigne ženi)* Prinesi klobase in bokal vina, da nazdravimo naši kupčiji. Naj bo likof tak, kot se spodobi. Martin nam bo pa še eno zaigral, da bo še bolj veselo. Lahko se tudi skupaj zavrtimo, da bo kupčija še bolj trdna.

(Ko žena prinese na mizo vino in klobase, vsi glasno nazdravijo in si sežejo v roke. Nato veselo pijejo in jejo.)

KONEC PRVE SLIKE

Pogajanja za nevesto so »trda«.

Pripovedovalec1: No, kako vam je bil vseč tale dogovor. Ne vem, če bi bilo nam danes vseč, če bi se takole naši starši odločili za nas. No, tako so se dogovarjali včasih. Če pri puncu ne bi bili za poroko, bi na mizo namesto klobas prinesli le kisl mleko in tako bi ženinova družina vedela, da pri tej hiši niso za poroko. No, vsaj ne z njihovo družino.

Pripovedovalec2: Ampak samo obisk včasih tudi ni bil dovolj. Tu sta bili obe družini iz iste vasi in so se med seboj poznali. Če pa se med sabo niso poznali, pa je nevestinega očeta zanimalo, kam se bo omožila njegova hčerka. Tako so se dogovorili še za ogled domačije. Ogledali so si ženinovo hišo, hlev in tudi celo posestvo. In ko so se srečali naslednjič, so vedeli, ali bo poroka ali ne, kaj jih je

Kje najdem motive? Slikam vse, od ljudi, do živali, naravo. Najbolj mi je všeč impresionistični slog.«

Ga. Pavlica, kot jo kličejo, je pohvalila raziskovalni tabor. »Všeč mi je tukaj. Pomembno je, da otroci že v mladosti dobijo vpogled v različna dogajanja in si tako lahko izberejo poklic, način preživljanja prostega časa. Mi nismo imeli teh možnosti.«

V mislih se naša mentorica slikarske delavnice rada vrača v otroštvo. »Vedno sem iskala možnosti, da sem izživela svoje oblikovalske ambicije. Saj veste, najprej potičke iz blata, sledili so obrazi, glave ... Otroštvo sem preživljala v čudoviti družini. Otroci smo se imeli radi. Pogosto smo sedeli na peči, se kdaj pa kdaj tudi »zravšali«, takrat pa je posegla vmes mama z metlo ... Rekla je, da bomo padli v peč, če ne bomo sedeli pri miru. Starejši brat je bil »srkljan«, se je kar čutila neka razlika med njim in ostalimi otroci. A delati smo morali vsi. Veliko smo se igrali. Pozimi smo se sankali na hribčku pri cerkvi, saj je v tistih krajih težko najti pošten hrib – sama ravnina! Brat je naredil smučī kar sam, iz lesa. Ojoj, kolikokrat smo padli, a nas to ni odvrnilo od novih poskusov. Zraven je bil tudi potok, pravi mali raziskovalni raj! Na travniku smo igrali nogomet, pa »zemljo krast«, »ristanc«, »ravbarji in policaji«.

Moje življenje je že od samega začetka bogato in pestro. In takega želim tudi vsem otrokom, s katerimi se danes družim in tudi tistim, ki se še le podajajo na pot življenja.«

Zapisała: Zlata Kastelic, prof.

POROKA IN NJENI OBIČAJI NEKOČ

Zunanja sodelavka, Maja Hrovat, je napisala scenarij za poroko, ki so jo pripravili učenci in učenke, vključeni v dramsko skupino. »Poroko« so tudi izvedli.

pred šolo

Pripovedovalec2: Danes je pustna sobota in vsi skupaj odganjamo »teto zimo« in se že veselimo prebujanja narave. Na kmetijah začnejo s poljedelskimi opravili ter si želijo, da bi bila letina dobra. Kakor so si mnogi želeli rodovitnosti na poljih, so si poleg tega želeli tudi veliko rodovitnosti pri svojih mladoporočencih. Kajti njihova »tamlada« se bo takoj po poroki preselila v hišo k njim.

Pripovedovalec2: No, in danes vam bomo v okviru dramskega krožka uprizorili, kako so poroke izgledale nekoč.

Pripovedovalec2: Izbor neveste je bil včasih prav posebna dogodivščina, kjer mladoporočenca nista imela kaj veliko »vmes«. Pa poglejmo, kdo so bili včasih ženitveni posredniki.

PRVA SLIKA

Pred šolo, miza in 4 stoli (poleg tega potrebujemo še bokal vina, 4 kozarce, klobaso in kruh)

(Oče neveste (OČE1) se usede za mizo, ki se je ravno vrnil s polja in vsakodnevnih opravil. V sobi je tudi njegova žena, ki stoji).

OČE1: No pa smo zaorali še te njive, ki se vlečejo kot jare kače. Še dobro, da letos ni bilo kakšnega posebnega mraza.

(Nato nekdo potrka. Na vratih je oče mladoporočenca in mladoporočenec. Če je več otrok, so tu lahko še starešine iz družine mladoporočenca)

OČE2: Pozdravljen, gospod Zupančič. Kako kaže letos na poljih? Je zemlja dovolj spočita, da bo lahko seme skalilo in bo letina dobra?

OČE1: Pozdravljen, gospod Novak. Da bi le Bog dal, da bi na poljih letina napolnila naše želodce in bi še kaj ostalo za naslednjo ozimnico. Kaj je pa vas pripeljalo k nam?

OČE2: Ja, pri nas imamo pa godnega mladeniča za ženitev in smo prišli preverit, če bi mogoče lahko vaša Jelka prišla k nam za »tamlado«. Veste, pri nas ji ne bo hudega. Ne bo ji manjkalo hrane in tudi na toplem bo. Kot veš, imamo kar nekaj zemlje in v štali kar 15 glav živine. Hoste 10 hektarjev.

(Potem lahko še ostali kaj povejo, kaj še vse imajo).

OČE1: Ja, Jelke res še nismo nobenmu obljubili. Mislili smo sicer počakati še kakšno zimo, če ste pa že tukaj, pa poglejmo kakšna je ponudba. Mogoče se lahko kaj zmenimo.

Nekdo: Kaj lahko ponudite za doto?

pričakalo na mizah – klobasa, kislo mleko.

Pripovedovalec1: No, tu se je srečno končalo in poroka bo in bo veselo in spet bo velika svadba in se bomo veselili dolgo v noč. Pa ne eno noč, vsaj tri noči. Ju hu hu.

Pripovedovalec2: No, ko je poroka dogovorjena, pa je na poroko vabila nevesta s svojo mamo ali sestro. Skratka, na poroko so vedno vabile neveste. Vedno so vabili vse z vasi, tudi tiste, s katerimi se mogoče niso razumeli. Prav tako so jih vsi z vasi obdarovali, ne glede na to, ali so se poroke udeležili ali ne.

(Tu gre potem napovedovalec 2 stran nekam za stavbo in se vrne, ko napovedovalec pove spodnje.)

Pripovedovalec1: Teden pred poroko pa pride na vrsto fantovščina in deklščina. Na to zabavo so imeli vstop samo tisti, ki še niso bili poročeni. Bodoči ženin je povabil mlade fante, bodoča nevesta pa mlada dekleta. Mladi so se zabavali, si pripravljali razne igre in pili. Igre so bile predvsem namenjene mladoporočencema, da so videli, ali sta sploh pripravljena na zakonski stan. Ampak zabava fantov je bila vedno bolj vesela in glasna, ker so fantje radi malo več popili ...

Pripovedovalec2: *(pride iz ozadja in govori zelo glasno, da ga slišijo tudi brez mikrofona)* Približuje se dan D. Pri ženinu in nevesti so domači že vsi nestrpni, veseli, ker bojo poročili svoje otroke. Danes je napočil dan poroke, slavja in veselja. *(vzame mikrofon in govori normalno)* O koliko svatov se je že zbralo pri ženinu. To bo danes veselo. Mladi gospod, ki boš danes postal mož, si pripravljen, da se odpraviš po svojo nevesto? Ampak, najprej je potrebno od te hiše dobiti še balo. Saj veste, kaj je bala? To je bogastvo, ki ga nevesta vzame s sabo od doma in nese na svoj novi dom. Pri dekletu doma ji tako v skrinjo pripravijo kakšno boljšo posteljnino, brisače, prte, rjuhe. Skratka blago, ki ga bo potrebovala kot nova gospodinja. Težja kot je ta bala, bolj so bili pri tej hiši bogati.

Svatje čakajo na nevesto.

Pripovedovalec1: Odlično, pa pojdimo na nevestin dom, da vidimo, kaj so nam pripravili. Fantje, vi boste pa vpregli tale voz, da bomo naložili balo in doto, ki so jo še dolžni. Martin, ti pa glasno eno ureži, da nas bojo slišali, da prihajamo. Ostali pa lahko tudi malo zavrismemo.

(Grejo proti domačiji neveste v sprevodu. Spredaj hodijo: ženin, njegova družina, harmonikaš; za njimi fantje s šajtrgo, kamor bojo naložili balo.)

DRUGA SLIKA

(Na parkirišču nove hiše jih ustavijo ambruški fantje in preberejo pismo ob času šrange.)

FANT: Predno te spustimo do neveste, pa imamo zate že nekaj vprašaj:

Katerih kamnov je največ v Krki? *(mokrih)*

Za čim vsi tiči letijo? *(za svojim kljunom)*

Kaj je 5 ženinov in 50 nevest? *(rožni venec)*

Kosmata ji pravijo, čeprav nima nobenih dlak? *(laž)*

Kaj vidijo vsi slepi in slišijo vsi gluhi? *(nič)*

Katera žival je najmočnejša na svetu? *(polž, ki celo hišo sabo nosi)*

No, vidim, da si kar dobro podkovan in si prvo nalogo dobro opravil. Sedaj pa še ena prošnja nas samskih fantov. *(prebere pismo)*

ŽENIN: *(tu jim potem ženin da mošnjiček denarja)* Fantje, buh vas usliši. Tu imate malo tolažbe ob vaši izgubi. Lahko sedaj odidem do hiše po nevesto?

FANT: 100-krat buhlonej. Sedaj pa le hitro po svojo nevesto, ki te že nestrpno čaka.

Ženin je že pripravil mošnjiček z denarjem.

(Ženin s svojo družino stopi na prag hiše in močno potrka. Ostali svatje ostanejo v ozadju.)

(Iz hiše pride ven nevestin oče z ostalimi možmi družine.)

Poroke so zmeraj spremljali radovedni otročaji.

OČE1: O, Novakovi, kaj je pa vas pripeljalo v takem številu na naš dom?

OČE2: Po nevesto smo prišli. Bojda imate v tej hiši deklino, ki je godna za ženitev. Imate mogoče pripravljeno doto, ki je bila dogovorjena, in njeno balo, da jo naložimo na voz?

OČE1: Doto smo že peljali na vaš dom, balo pa imamo pripravljeno. *(fantje ven prinesejo skrinjo in jo naložijo na šajtrgo)*

ŽENIN: Ali bi sedaj lahko videl nevesto?

OČE1: No, pa poglejmo, kje je nevesta.

(če bi bilo možno, da pride ven prava kokoš???)

(Ven pride stara »baba« in se ponuja ženinu.)

Nevesta se ne prikaže: najprej kokoš, nato skrinja, tista v ozadju tudi ni ta prava.

ŽENIN: Ta pa ne bo prava. Ste sigurni, da nimate nobene druge?

OČE1: Grem pogledat, ampak mislim, da ni nobene več.

(sedaj pride ven prava nevesta. Svatje začnejo vriskati, harmonikaš zaigra in vsi svatje so zelo glasni)

(Ženin nevesti ponudi roko in ta dva se primeta pod roko in se obrneta proti svatom. Pri njima stojijo tudi člani njune družine. Vsaka na svoji strani. Na strani ženina njegova družina in ob nevesti njena družina).

*Končno. Vsi so si oddahnili.
Pogajalec s poročnim šopkom
si je pošteno oddahnil.*

Nevesta je prelepa. In srečna.

*Nevestino frizuro so ozaljšali s
šopkom rož in »šlajerjem«.*

Po eni pesmi duhovnik prosi družino, da se malo umakne in na pragu stojita samo še ženin in nevesta s svojima pričama.

Zdaj pa še pred duhovnika. Da bo ja »držalo«.

DUHOVNIK: Najprej lepo pozdravljam mladoporočenca, njuni priči in družini. Lepo pozdravljeni tudi vsi svatje. Tu smo se zbrali, da sklenemo zakonsko zvezo in smo priča zakramentu svetega zakona, ki ga bosta prejela Jelka Novak in Janez Zupančič. Najprej vaju vprašam:

Ali sta prišla sem neprisiljena in sta se svobodno z vsem srcem odločila, da skleneta zakon?

Ali sta pripravljena v zakonu vse življenje drug drugega ljubiti in spoštovati?

Ali sta pripravljena z vso ljubeznijo od Boga sprejeti otroke in jih vzgajati po nauku Kristusa in Cerkve?

Ženin in nevesta na vsako vprašanje skupaj odgovorita z "Da".

Prosim če si podata desnici in si izmenjata zaobljubi in prstane.

ŽENIN: Jaz, Janez, sprejemem tebe, Jelka, za svojo ženo in obljubim, da ti bom ostal zvesta v sreči in nesreči, v boleznih in zdravju, da te bom ljubil in spoštoval vse dni svojega življenja. Sprejmi ta prstan v znamenje moje ljubezni in zvestobe.

NEVESTA: Jaz, Jelka, sprejemem tebe, Janez, za svojega moža in obljubim, da ti bom ostala zvesta v sreči in nesreči, v boleznih in zdravju, da te bom ljubila in spoštovala vse dni svojega življenja. Sprejmi ta prstan v znamenje moje ljubezni in zvestobe.

DUHOVNIK: Molimo. Gospod Bog, blagoslovi ta dva zakonca. Naj živita v ljubezni in zdravju. Naj njuna ljubezen raste in naj bo njun dom poln ljubezni in blagoslovi ju z velikim številom otrok. Naj v njunem domu ne bo žalosti, ampak veselje. Tvoj blagoslov naj ju spremlja. Amen. Proglašam vaju za moža in ženo. Lahko poljubite

nevesto.

(ko se poljubita, zaigra harmonika in svatje začnejo ploskati, vriskati; domača dekleta prinesejo pecivo, vino, sok in gredo okoli gostov)

(do zakoncev stopi najprej mama ženina)

ŽENINOVA MAMA *(v roki ima ključke domačije, košaro z dobrotami, metlo):* Draga žena Jelka, s tem ključem naše domačije ti predajam pravice do besede v hiši in ti obljubim, da boš enakopravni član naše družine. S temi dobrotami ti predajam gospodinjstvo in s to metlo tudi gospodinjska opravila.

NEVESTA: Hvala.

(Gostija se nadaljuje. Potem se odpravimo z muziko do dvorane, kjer se nadaljuje ples).

KONEC DRUGE SLIKE

Videti sta žalostna in zamišljena. Sta onadva oddala svojo hčer?

TRETJA SLIKA

(Ženin nese nevesto čez prag in gresta skupaj z napovedovalcema na oder. Ko se vsi zberejo v dvorani nadaljujeta napovedovalca).

NAPOVEDOVALEC1: Draga ženin in nevesta, dragi domači in vsi zbrani svatje. Danes je srečen dan za obe, tukaj zbrani družini, saj sta uspeli skleniti zakonsko zvezo. Sedaj pa se pravo slavje začne. Najprej bomo obeležili ta večer s plesom ženina in neveste. Prosim, da se jima med plesom pridružijo na odru tudi starši in vsi svati za njiju zaplešite v dvorani.

NAPOVEDOVALEC2: *(po zaključku pesmi)* Sedaj pa prosim nevesto, da vrže svoj šopek vsem ledik dekletom, da tudi njih mogoče dočaka v kratkem ta sreča, da se bojo lahko omožile. Tista, ki šopek ujame, se bo naslednja omožila. Dekleta, držim pesti za vsako izmed vas. Prosim, kar stopite tukaj pod oder.

(nevesta vrže šopek in zaploskamo dekletu, ki ga ujame)

NAPOVEDOVALEC1: Sedaj pa še sklepno dejanje današnjega slavlja. Prosim nevestino botro, da ji sname z glave pajčolan, da bo nevesta godna za njuno poročno noč.

(botra sname pajčolan in preda nevestino roko v roko ženinu in ju pospremi v zaodrje)

NAPOVEDOVALEC1: Dragi svatje, sedaj pa moramo biti glasni in se močno veseliti, da bo njuna poročna noč obrodila sadove. Bolj bomo glasni, bolj bomo odganjali zle duhove in bomo poskrbeli, da bo njuno življenje plodno in bosta povila veliko otročičkov.

NAPOVEDOVALEC2: Midva se tudi na tem mestu poslavljava od vas in želiva vam še veliko veselja in zabave. Toliko s strani dramske skupine, ki se vam je danes predstavila z uprizoritvijo Poroka in njeni običaji nekoč.

(skupaj pomahata, se priklonita in odideta)

Zapisała: Maja Hrovat

Predstavitve na zaključni prireditvi v KD v Ambrusu.

NAGOVOR ŽENINU

Ljubi ženin!

Ena stara resnica je to, da žena pri hiši tri ogle podpira. In to ti mi zazihramo, da prav taka po vsi vorengi žena, bo tvoja nevesta Jelka. Mi ne bomo na široko razkladali, mi ti kar na kratko rečemo. Blagor se tebi, ki si jo dobil! In če boš tudi ti tako voreng, pa kar žiher rečemo, da vaju bo božja roka tako žegnovala, da bosta oba srečna in zadovoljna. Vesela vaju bo pa tudi vsa vajina žlahta in mi Ambrušani, pa še kako bomo ponosni, da je v naši dolini zrasla taka deklina, ki je tolko dobrega prinesla v tvojo hišo.

Mi imamo do tebe eno prošnjo, pa že naprej vemo, da jo boš uslišal. Spodobi se, da nam za eno tako voreng nevesto odšteješ po frejvolji nekaj denarja, da bomo trčili na njeno in na tvoje zdravje in da bomo vsaj enmalo pozabili na žalost, ki nas je s tem prizadela, da nas je ona zapustila. Zdaj vama pa želimo veliko žegna božjega na tem pa tudi na onem svetu!

Ambruški fantje

Zapisala: Maja Hrovat, zunanja sodelavka in organizatorica »poroke« na raziskovalnem taboru

mešanica človeka in živali. Njen pogled predstavlja minljivost in obilje življenja. Posmrtna maska mumije Tutankamona predstavlja višek takratnega egipčanskega zlatarstva. Predstavlja sintezo ljudskega in božanskega. V egipčanski kulturi so znane naslednje maske: Hator, ki predstavlja boginjo neba s kravjo glavo. Masko Hor predstavlja boga sonca in neba s sokoljo glavo. Masko boga znanosti, Tota, ima glavo ptiča lbisa ...

V antičnem gledališču pod vedrim nebom, v amfiteatru, so maske usodno enoznačajske po svojem karakterju. Osnovno stališče je pokazalo tragedijo ali komedijo. Z velikimi očmi slepo gledajo nevidno, kot bi videle bogove v onostranstvu. Vzhodnjaški stari spisi indijskih Ved so zapisani v obliki dialoga kot dramska zgodba. Klasična dramska literatura kitajskega gledališča vsebuje skrivnosten karakter skrbno izdelanih mask. Japonsko gledališče prevzema kitajske oblike, ki jih prilagaja svojim potrebam. Japonsko No-gledališče s komaj opaznim nagibanjem glav, igre svetlobe in sence na maski, menja izraz in smisel. Poznajo tudi narodno gledališče Kabuki. Masko na Japonskem simbolno očuva minljivo.

Tibetanski misteriji Čam so svetleči lamaistični obredi v plesu in maskah.

Indijska kultura piramid, kjer živijo bogovi, je ohranila posmrtno maske iz školjkastih lusk in žada, mozaik in oči iz smaragda. Njihova kultura je močno povezana s smrtjo.

V krščanstvu je golo telo prepovedano, prav tako maske. So simbol laži, pokvarjenosti, zapeljevanja zla. V srednjem veku maska uteleša like podzemlja.

Vojsko duš simbolizirajo povorke Marija Sante iz 11. stoletja v Španiji, prav tako tudi v severni in južni Franciji.

Družina »harlechini« se je razširila iz Pariza. Španski »gracioso«, angleški klovn, italijanski »bajaco« in nemški »hansvurst« so si sorodni.

Vir: Bihalji O. Maske sveta: Preobražavanje, Skrivanje, Začaravanje. Ljubljana: Mladinska knjiga, 1971.

Zapisała: Zlata Kastelic, prof.

POROČILO »ŠOLSKE INŠPEKTORICE« NA PUSTNO SOBOTO, 6. 2. 2016, PŠ AMBRUS

V šolsko inšpektorico se je »prelevila« kar naša učiteljica Ingrid Boljka Štaudohar. Preberimo, katere ocene je dodelila po pregledu dejavnosti.

Dragi učenci in učenke!

Ste zdravi, nič vas ne boli, a sedite, kot da imate – 70 let!

Torej: dvignite se, pomagajte! Ne čakajte, da vas moramo starejši prositi: »Poberi, pospravi, zapni si bundo ... Vse to zmorete, a vse kaže, da najstniško obdobje naredi »luknje« v poznavanju bontona in tudi v usvojeni kulturi.

Moja opažanja na raziskovalnem taboru:

Pri frizerkah (ocena 4+)

Učenke in učenci ste šele na mojo prošnjo prinesli malico marljivima frizerkama, ki sta bili najbolj zasedeni in tudi pošteno utrujeni. Hja, mladi si danes radi kodrate lase, čeprav mislim, da je to dolgoročno uničevanje naravnega, lepega. In tudi glave nimate samo – za okras! Z njo morate tudi misliti!!!

Ustvarjalne delavnice (ocena 4++)

Natančno sem si ogledala tudi vašo ustvarjalno moč, in sicer pri poslikavi obraza, kvačkanju, izdelavi šopka iz krep papirja, izdelovanju mask, pletenju košar ... Res delavno vzdušje, a malo je bilo potrebno vzpodbude tudi pri pospravljanju, npr. papirja, umivanju lijaka ... Tudi drža pri delu je bila nenaravna. Oh, ta mladina, saj so že sedaj čisto sključeni, kaj bo šele čez sedemdeset let?!

Peka »flancatov« (ocena 5)

Delali ste samostojno. Kuharica je bila le za nadzor in usmerjanje. Bravo! Popravni izpit boste opravljali le iz poznavanje pojma potice špehovke, saj je bila to za vas - ljubi bog – salama s špehom!

A ste bili marljivi, učljivi, spoznali ste tradicionalno jed na debeli četrtek. O, ja, krofe, miške, flancate pa dobro poznate.

Ustvarjanje z glino (ocena 5)

Dramska skupina (ocena 5)

To pa znate – predstaviti razlike med nekoč in danes – odlično izvedena priprava na poroko, poroka sama. Res ste bili prepričljivi! A da ne pozabim – vaša mentorica, Maja Hrovat – vas je v tako kratkem času tako dobro pripravila, da bi poroka lahko kar veljala, če bi bili starejši seveda. Čestitam, čestitam!

Pogostitev (ocena 5)

Pa dobro so vas pogostili. Tudi jaz sem bila deležna dobrot. Hvala za kruh in špehovko ambruškim vaščankam. Kuharicam Mariji Jaklič s PŠ Ambrus za odlično polento z mlekom, pa Jožici Praznik in Tončki Genorio z matične šole – kosilo, jota, je bilo res odlično.

Le to bi še dodala. Preljuba mladina, od krofa nisi sit, jota je topel obrok za opoldan – toplo vam priporočam, da drugič najprej pojedete nekaj toplega, potem pa se lotite sladkarij.

Danes smo res dobro jedli, zjutraj kot cesarji, opoldne kot meščani, večerjali pa ste že doma – upam, da ne preobilno – saj potem človek ne more spati!

Zapisała: Ingrid Boljka Štaudohar, prof.

Delo na raziskovalnem taboru si je natančno ogledala tudi »šolska inšpektorica«, sicer naša učiteljica Ingrid Boljka Štaudohar.

IV

MASKE

V naslednjem poglavju bomo napisali nekaj o maskah, pustu, pustnih običajih na Slovenskem, o tem, kako so otroci doživljali pust, praznik, ki so ga ljudje veselo čakali in se dolgo pripravljali nanj.

Ko si človek nadene masko, se odprejo njegovi nagoni, na dan privre njegova živalska narava. Maska podre meje med človekom in živaljo, kar je pomembno za obdobje animizma in totemizma, ko je človek dojemal žival kot svojega prednika. V svetiščih se izvajajo obredi pod maskami za večjo plodnost, pojejo se pesmi in in igrajo igre, ki predstavljajo sakralne mite. Primitivni narodi s pomočjo maske kličejo demonske sile za uspeh v lovu in vojni. V ritualnih obredih, ki izražajo moč in oblast, so iniciacije mladeničev ali pa rituali smrti, si je človek v obredu nadel masko. Tako postane drugo bitje, ki vzpostavi odnos med sliko in bogom, med živim in mrtvim. Maska skriva, straši, spaja. Je obraz noči in dneva, odprte in zaprte oči pa simbolizirajo delovanje in mirovanje, življenje in smrt. To dejstvo je osnova oblikovanja vsake maske.

Pokojniku maska odpre pot v kraljestvo mrtvih, pot, ki bi jo demoni radi preprečili. Take so maske v grobiščih Miken, mrliška maska Agamenmona, mrliška maska v Trebeništu v Makedoniji, stara egipčanska maska Anubisa s pasjo glavo, zlata mrtvaška maska iz Peruja, najdbe v Kartagini, maske, narejene iz školjk v Severni Ameriki, povelje v maskah, ki so oznanjale pomlad in plodnost, filozofsko umirjena Budova maska, zloslutni maski Šive in Parvate, hipnotične japonske maske in polinezijska obredna maska, maske antičnih gledališč.

Človek se z masko identificira. Maska gledališča se želi predstaviti in izraziti. Maska bojevnika želi prestrašiti nasprotnika, tako lesene maske primitivnih narodov kot viteške bronaste maske na licu vojaka. Plinske maske modernega vojaka nas spominjajo na groteskne figure iz pekla Hieronima Bosh.

Današnji človek pogosto skriva svoj obraz za masko nasmeha, diplomacije, mladosti ...

Plemenske, narodne in svetovne religije so pustile za sabo galerijo mask demonov in bogov. Nemoč, strah, groza pred smrtjo in vzhičenje nad življenjem so navdihnile tvorce teh mask.

Sfinga je najbolj prepričljiva od vseh mask. Obraz sfinge je monumentalna

4.1 Pust**France Bevk: Pust**

Pojdimo, vlovimo Pusta,
da nam dece ne pohrusta!
Jopič rdeč, zelene hlače,
v rokah raglje ropotače,
a na glavi dva roga,
hu, pa kakšen nos ima,
brke take kot ščetine!
Bojmo se ga, kadar zine,
bojmo se ga, kadar stopi
in nas z dolgo šibo lopi!
Če se kdo mu zagrohoče
ali če se kdo zajoče,
brž ga čez koleno zvije,
živo uro mu navije,
nič ne vpraša, nič ne reče.
Kdor ne uide, kdor ne uteče,
tega ujame in pohrusta.
Le pustimo v miru Pusta!

4.2 Slovenski pustni običaji

Ob pustu so morali dati kuram jesti žito, da so med letom nesle jajca doma in ne po sosedovih gnezdih.

Na pustni torek je bilo treba vstati zarana, pomesti dvorišče in smeti stresti na sosedov vrt, zato da ni na domačih njivah rasel plevel. Na pusta so morali kmetje obvezno zvoziti gnoj iz hleva. Na ta dan gospodinje niso smele šivati, saj bi s tem zašile kuram z...« in tako ne bi nesle jajc. Za zajtrk je bilo treba pojesti skledo žgancev, da so kokoši zvalile piščance.

Večina mask je bila narejena doma. V času naših dedkov in babic so bile v navadi lesene maske pa tudi papirnate (lepilo so naredili iz moke in vode) in tančice. Oblekli so se v stara, domača oblačila (ponekod nogavice na obraz in oglje).

In kaj je bilo na krožniku v pustnem času? Na debeli četrtek (četrtek pred pustom) je bila za večerjo prekajena svinjska spodnja čeljust in krompirjeva solata. Na pusta so jedli suho svinjsko kračo, krompirjevo solato, špehovko, krofe, flancate, žlikrofe. Na pepelnico je veljal strogi post. Odrasli so jedli samo enkrat na dan, otroci in bolniki pa dvakrat: enolončnico s krompirjem in repo, fižolovo juho, mlečno kašo, močnik, riž, češpljevo kašo, fižol v solati.

V Prekmurju poznajo posebno šego – borovo gostúvanje, ki je zmes pustnih in ženitvovanjskih običajev (običaj ženitve z drevesom – borom). Običajno je potekal na pustno nedeljo in je veljal za najbolj množičen pustni običaj pri nas. V pustni prireditvi se prepletajo običaji in šege prave poroke in pusta, gre za »pustno poroko«. Nastopajoči liki se delijo v dve glavni skupini: svatba in fašenki. Svatba se razlikuje od ostalih fašenskih likov po tem, da ne služi denarja in vloge njenih likov so predstavljati pravo svatbo oz. pustno svatbo, to je poroko z borom. Imajo nalogo paziti snejo do sekanja bora, da je ne ukradejo in borov vrijek, da ga ne zlomijo. Liki svatbe nosijo šopke na prsih.

Naj navedem še nekaj pustnih pregovorov: Čim bolj mastna je špehovka, boljši je gnoj. / Pust na soncu, velika noč na peči. / Veliko maškar, obilna letina! / O pustu so zrele neveste, o postu pa preste. / Če so krofi slabo pečeni, ne bo debela repa. / V hiši, kjer ne cvrejo krofov, se poleti ne bo sušilo seno.

Zapisala: Petra Rus Mušič, prof.

4.3 Pustne maske na Slovenskem

Vsako leto se ljudje ob miklavževanju, koledovanju, predvsem pa o pustu maskirajo; na tisoče ljudi se organizira, da bi zabavalo svoje sovaščane, prebivalce mest ali da bi odšlo na tuje predstaviti svoje izročilo (*Fikfak J, Gačnik A (ur). Maske in maskiranje v Sloveniji in v zamejstvu, 2000*).

KORANT

Izvira še iz ilirsko-keltskih časov. Latinski izvor besede curere se ujema s tem, da kurenti nenehno tečejo in poskakujejo. Podobne maske so v vzhodnomongolsko-finskega izvora. Izhajajo še iz časov verovanja v totemska božanstva. Podobni so tudi bolgarski »kureki«. Starogrški »kureti« so stražili Zevsa, ki je bil še otrok, skritega v jami pred njegovim očetom Kronosom. Ta je sina nameraval požreti, saj mu je bilo prerokovano, da bo očeta premagal lastni sin.

Med najbolj znanimi slovenskimi maskami so Koranti s Ptujkega polja. To so pošastne postave s kožuhovinasto kapo, dolgim rdečim jezikom, rogovi ali lesenim rogovilastim nastavkom, s frfotajočimi pisanimi trakovi na glavi, oblečeni v ovčje kožuhe, prepasani z verigo in s težkimi zvonci na njej. V rokah nosijo kij iz trdega lesa, okoli katerega ovijejo kožo iz bodic odrtega ježa. Ježevko pritrdijo tudi na čelo svoje kape.

Korant se oblači v ovčji kožuh petih mož, ki naj bi bile temne, vendar danes nosi svetle, saj temnih ni. Verige, ki jih nosi čez kožuh, skuje domači kovač, nanje pa pritrdi pet kravjih zvoncev. Za pasom ima zvezane tudi robce, ki mu jih podarijo fantje in dekleta in so kurentov ponos. Obut je v visoke črne škornje, v njih pa ima volnene nogavice.

S poskakujočim plesom in truščem zvoncev čarajo rodovitnost.

LAVFARJI

Znameniti so tudi cerkljanski lavfarji. Nosijo karakterne lesene maske. Lavfarija ima svoj stalni scenarij: »ta star« izkoplje leseni bat, s katerim bo ubil Pusta, ki je kriv za vse slabo v preteklem letu. Letos je bil menda kriv za slabo vreme, pa za svetovne, slovenske in lokalne zdrahe. »Ta star« je tudi edini, ki v lavfarski družini lahko govori. Pust se skriva; ima podobo divjega moža s smeričico v rokah. Nazadnje ga privlečeta »ta tirjasta« pred sodnika, ki ga obsodi na smrt. Seveda mu prej preberejo obtožnico, ki poteka v domačem cerkljanskem narečju. Ta dogodek, branje »kalamona«, je za Cerkljane eden izmed najpomembnejših dogodkov v vsem letu.

Zanimiv lik, ki spremlja glavni lik, je še »ta slamnat«, ki posnema podobo nekdanjih slamnatih streh cerkljanskih domačij. »Ta ličnat« je nekdanji pastir z okoliških vasi. »Ta pijan« in »ta pijana« med ljudmi s svojim vedenjem požanjeta največ smeha, čeprav prikazujeta hudo človeško slabost.

Skratka, cerklajnski lavfarji obiščejo domove, in ljudem v zameno za klobase, jajca in druge darove zaželjajo, da bi bila »ripa bel debiela«.

ŠKOROMATI

Brkinski škoromati se zbirajo okrog strašnega »škopita«, rezarja. Napravljeni so v kratke kožuhe. Prepasani so z verigami in in zvonci na njih. Na glavi imajo lepe kape in se podijo po brkinskih vaseh. »Škopi« lovi dekleta, in sicer s svojimi velikimi lesenimi kleščami. Želi jih »olisati« s sajami.

MAČKARE

Značilne so za Dobropolje. Nastopajo v parih. Najprej pobirajo jajca po vaseh, vzamejo tudi druge dobrote. To delo opravljata »jačarica« in njen mož s pisanim pokrivalom na glavi, ki se imenuje »kastur«. Nato v sprevodu norijo po vasi. Zvrstijo se ženin in nevesta, grozljivi »grbec« in debeli Kurent, ki ga vozijo. Sledijo drugi »tipi«. V sprevodu se radi pojavijo tudi »orači«, naredijo babji mlin – saj veste – stara not in mlada ven!

PUSTŌVI

Nosijo lesene maske. Značilni so za Drežnico nad Kobaridom. Nastopajo liki v vlogah vodje pustnega spreveda in obhoda, godca, starih in mladih, grdih, hudiča, debeluha, ciganov in predstavnikov različnih poklicev, v maskiranju moških v ženske, v vključevanju marginalnih skupin v lokalni skupnosti.

ZELENI JURIJ

Spada med fitomorfne maske, v katerih se človek skriva pod zelenjem. Gre za božanstvo pomladi, ki upodablja prebujanje narave, odpiranje zemlje, simbol ključev in plodnosti. Ta dogodek spremljajo številni svečani obredi, kot je kurjenje kresov, skakanje čez ogenj, petje, rajanje, obhodi, poroke, setev na poljih, krašenje domov s cvetjem.

Običaj spremljajo ptice kot simbol rodnosti. Poganski običaj je dobil po sv. Juriju, ki je po legendi premagal zmaja. Bil je mučenik, ki je zaradi krščanske veroizpovedi izgubil življenje. Ubil ga je kruti tiran Dioklecijan okoli leta 300. Zaradi mučeniške smrti je postal vzor in zaščitnik vitezov ter patron mnogih mest. Njegov god, 23. april, se v krščanstvu slavi kot prihod pomladi.

Pri drugih slovanskih narodih poznajo sorodno masko »vesnik« ali »jarnik«. V naših krajih upodablja Jurija mlad deček ali mlada deklica, odeta v masko iz trte in brezovih vej. S pesmijo ga spremlja gruča otrok, ki se imenujejo »jurači«. Ti piskajo na piščali in tolčejo na boben: » Prašel je prašel pisani vuzem, došel je došel zeleni Jure, na belem konju, po zelenem polju ...«

Vir: Maske in maskiranje v Sloveniji in zamejstvu. V: Fikfak J, Gačnik A, ur. Mednarodna konferenca. Ptuj, 24. – 27. 2. 2000. Zbornik povzetkov. Ljubljana: ZRC, 2000.

Zapisala: Zlata Kastelic, prof.

4. 4 Spomini na pustovanje

Lani v moji novi šoli nismo praznovali, je pa zato prišla k meni moja najboljša prijateljica Ana Marija. Oblečena je bila v hudička. Šli sva v klet in poiskali obleko za princesko. Nato me je naličila. Uporabila je roza senčilo in šminko, podobne barve. Počakali sva še njeno sestrico. Odšle smo po vasi. Pozno popoldne smo se vrnile domov, si razdelile sladkarije in poslušale glasbo. Ravno smo začele plesati, a sta moji gostji morali domov. Res je prehitro minil ta pust!

(Aldina, 6. a)

Prvič me je našemila mami – v pikapolonico –, ko sem bila stara dve leti. Kasneje sem bila zajček, princeska, leopard. Zadnji dve leti pa nastopam kot mucka: oblečem se v črno, si nadenem ušesa, pripnem rep, na obraz si narišem smrček in brke. Po hišah ne hodim, saj se zabavam skupaj z družino. Aja, pa še to: ko sem bila stara šest dni, me je v porodnišnico prišel obiskat moj brat – kot leopard.

(Anja, 6.a)

Šemim se že od svojega drugega leta starosti. Bila sem že miška, telebajsek, nevesta ... Ta kostum sva naredili skupaj z babi; uporabili sva zavese, elastiko, kristale in cvetlice. Tata si včasih kakšno oblačilo zame sposodi v operi; pravzaprav sem tam dobila idejo za cvetlično vilo. Lani sem bila mačja baletka.

(Maruša, 6.a)

V spominu sta mi ostala pustna kostuma mačke in »reperja«. Naliči me moja teta Maša, ki se mi pridruži »na lovu za sladkarije«; kdaj gre z nama tudi njen fant, pa Gašper ... Lani se nama je zgodilo nekaj strašnega. Pozvonili sva pri neki hiši, gospod srednjih let pa je na balkon spustil nemškega ovčarja! Kako sva se ustrašili, a sva brž pozabili na neljubi dogodek. Ni nama pokvaril veselega pustovanja.

(Taja, 6.a)

Lani sem bil stara gospa. Mami mi je posodila oblačila, oče mi je priskrbel masko, babica pa palico. Šel sem po vasi. Prav vsi so mi odprli vrata in me nagradili; zvečer pa je moja mami rekla: »Drugo leto bom šla s teboj. Saj si zaslužil toliko kot jaz v dveh dneh!« To smo se smejali!

(Stanko, 6.a)

Lani sem hodila v 5. razred na PŠ Muljava. Prav vsako leto se oblečemo v maskare in gremo po vasi; jaz sem bila pikapolonica, moja prijateljica pa klovnesa. Po pouku se mi je pridružila sestra, ki je »postala« zdravnica. Nabrali sva veliko sladkarij. Kasneje se je med nas pretihotapil še telebajsek Po, ki ni bil nihče drugi

kot moja mami. Obiskale smo znance na Bojanjem Vrhju, v Višnji Gori, Ivančni Gorici ... na koncu pa še sosede. Ojej, na poti so se mi raztresle sladkarije, a smo jih uspešno spravile nazaj v torbo, ki jo je prav za to priložnost sešila moja prababica Ljudmila. Tudi Tinkarin kostum je izdelala ona. Upam, da se bom za pusta vedno tako zabavala.

(Rebeka, 6.a)

Nekoč sem se preoblekel v zapornika: imel sem kapo, brado in zaporniška oblačila ... Pust se mi zdi zabaven, ker srečam veliko domiselnih mask. Ko pomislim na sladkarije, smeh, vesele ljudi, v mislih že načrtujem nov kostum.

Letos bom dedek ...

(Tilen, 6.a)

V šolo smo prišli že oblečeni v maskare. Bil sem kavboj. V telovadnici smo plesali, se smejali, jedli krofe. Nekatero maske se mi zdijo prav strašljive! Pa krofe pečemo doma. To je najboljšo.

(Lan, 6.a)

Kaj sem že bil? Pikapolonica, mačka, Peter Pan, dirkač ... Pust smo praznovali v Cerknem pri moji babi, kjer mi je bilo zelo všeč. Gledali smo »laufarje«, dva sta celo splezala na streho trgovine ... Najraje pa imam marmeladne krofe.

(Miha, 6.a)

Lani sem se našemil klovna. Sem veliko zaslužil! Celo salamo sem dobil. Letos bom Elvis. Upam na dober »ulov«. Nosil bom visoko frizuro, kitaro, srajco ... Evo, to je moj pust.

(Enej, 6.a)

Lani sem bila klovna. Z Mio, mojo prijateljico, sva obredli vso Muljavo, v gostilni pri Obrščaku pa sva dobili veliko sladkarij. Pridružil se nama je Matic, Miin bratec, in sladkarije smo si razdelili.

(Lara, 6.a)

Čebelica in pikapolonica. Moja sestrice in jaz. Naslednja leta pa: čarovnica, Indijanka, Pika Nogavička ... Posnemala sem like iz pravljic. Obvezne so še sladkarije, ki jih je na pusti torek v izobilju.

(Alja, 6.a)

Našemi me moja zlata mamica. In moja babica. Hodim od hiše do hiše in se predstavljam kot princesa, mucica, žena – ampak nimam moža! Kljub temu dobim veliko sladkarij, sadje, krofe, tudi denar ... Rada imam pustovanje.

(Larisa, 6.a)

V šolo smo prišli že našemljeni. Vsi, od 1. do 3. razreda. Ojoj, a veste, kako je bilo smešno, ker so se vse učiteljice našemile v čebele?! Samo še čebelnjak je manjkal. Rajali smo, se smejali, lovili po telovadnici ... Enkratno.

(Klara, 6.a)

Moja babica z Gorenjske je šivilja. Vse kostume mi sešije ona. Enkrat sem klovn, drugič izmišljena igračka. Ko sem bila v 5. razredu, smo našemljeni odšli v Ivančno Gorico in dobili nagrado – moja babica se je pogovarjala celo z županom! Moje pustovanje se je letos šele začelo, ker bomo »žurali« z učiteljico Zlato Kastelic, na taboru seveda.

(Mojca, 6.a)

Pri šemljenju mi pomaga mami. Z bratom odideva po vasi in dobiva lizike, krofe, bonbone, tudi v žep ne »pade« malo! Doma si z bratom razdeliva nagrade, pravično! Doma hranim kostume, saj imam na njih in dogodke ob pustu lepe spomine.

(Nika, 6.a)

Na pusta je deževalo. »Nič hudega,« sem si mislila. Vzeli smo dežnike in postali dodatno zanimivi. Lepo vas prosim, ste že videli maškare z dežniki?! S prijatelji smo nabrali toliko, da smo si nekje morali sposoditi plastično vrečko, da smo vse lahko prinesli domov. Zelo smo bili hvaležni našim mamicam, ki so nas tako dobro našemile.

(Ema, 6.a)

Našemila sem se v čebelico: imela sem krila, tipalke, majico s črno-rumenimi črtami. Pri babicah in dedkih sem požela veliko navdušenja. Kostum, ki je upodabljal Piko Nogavičko, mi je sešila šivilja. Posebej zanimivi sta bili nogavici, sploh pa moje štrleče kitke. Bili smo tudi na sprevedu maškar v Ivančni Gorici. Potem pa spet – kaj pa mislite – k babicam na slastne krofe.

(Ana, 6.a)

V

PRAZNOVANJA OTROK NEKOČ

Učenci in učenke podružnične šole v Ambrusu so zapisali spomine starejših ljudi, kako se spominjajo svojih praznovanj v otroštvu.

CVRTJE IZ ENEGA JAJCA

»Za rojstni dan nismo dobivali daril, pravzaprav sem dobila cvrtje – iz enega jajca. Pust pa je »prinesel« flancate in ocvirkovo potico. Po vasi so hodile »kamele«, ki so ropotale pod oknom in prosile za dobrote. Na večer pred miklavževim smo otroci nastavili peharje, zjutraj so bili notri orehi in suho sadje. Na polnočnico smo se odpravili peš, z baklami, ki smo jih naredili sami. Za veliko noč je vsak otrok dobil polovico žegnane klobase in en pirh,« je pripovedovala Jernejeva stara mama.

(Jernej Miklič, 5. r)

LIZIKA ZA ROJSTNI DAN

En večer pred godom so prišli pod okno fantje iz vasi in zaigrali tri pesmi. Nato jih je tisti, ki je godoval, poklical v hišo in jih pogostil s pijačo.

Za rojstni dan je družina imela širše kosilo. Otroci so dobili liziko, pa še to ne vedno. Za miklavža so na okensko polico nastavili peharček. Niso dobili veliko, le suho sadje, jabolko ter piškot.

Otroci so redko hodili po hišah za pusta. Oblečeni so bili v kartonaste škatle, pobarvane z vodenimi barvicami. Zvečer so prišli vaški fantje in so šli prav po vseh hišah. Postregli so jim s flancati, klobasami in z malo vina.

Na večer pred novim letom so bili otroci budni do polnoči. Ker niso imeli igrač, so se pogovarjali. Jedli so potico iz bučnih semen.

Na veliko noč so naredili pirhe in jih nato »streljali« z denarjem. Jedli so kolačke in potico.

(Mark Zore, 5. r)

PRAZNOVALI SO SAMO GOD

V starih časih niso praznovali rojstnega dne, ampak samo god. Pri tistem, ki je imel god, so se zbrali fantje iz vasi in začeli igrati na razna glasbila, npr. na harmoniko, citre in stare trobente. Ko so nehali igrati, so se predstavili. Nato so odšli k drugi hiši, kjer je pač kdo godoval. (

Jan Zore, 4. r)

STARŠI – STARI STARŠI

Moji starši so pustne maske izdelovali iz kartona, obraz so poslikali z ogljem, doma so pekli krofe.

Za veliko noč so otroci barvali pirhe, pripravljali jedi za velikonočni žegen, jedi so nesli k blagoslovu.

Moji stari starši so prav tako delali pustne maske iz kartona, doma so pekli krofe in skuhali suho meso.

Za veliko noč so barvali pirhe v čebulnih olupkih, doma so spekli potico, poznano je bilo delanje »civka« in sekanje pirhov.

(Maruša Hrovat, 5. r)

IGRAČA BAV-BAV

Doma smo imeli igračo, ki jo je spletla mama iz raznih ostankov volne ali jo je sešila iz »flik«. Naredila je pošast Bav-bav.

Za pusta ni bilo veliko sladkarij. So pa zato bile toliko boljše miške, teknili so tudi krofi, piškoti. Oblekli smo se v kakšno majico in hlače, naredili masko iz papirja, jo pobarvali in že smo bili nared za maškare.

V šoli smo imeli spreved za miklavža – v telovadnici. Tam so bile igrače, s katerimi so se lahko igrali otroci.

(Ana Urbančič Novak, 4. r)

ZA ROJSTNI DAN SO DOBILI TISTO, KAR SO NAJBOLJ POTREBOVALI

V tistih časih ni bilo kostumov na pretek, zato so otroke oblekli v starševska oblačila, ali so si jih sposodili od starih staršev. Obraze so jim namazali z ogljem ali so doma ročno izdelali maske. Potrebovali so le papir, lepilo, koruzne laske, koruzno ličje. Spomin na miklavža je bil bolj spoštljiv kot danes, čeprav so bila darila bolj skromna. Dobili so: suho sadje, sveže sadja, doma izdelano čokolado. Za vsa ta darila je bilo potrebno moliti in ubogati starše.

Moja babica je povedala, da je za god dobila oblekico, sešito doma, za rojstni dan pa so dobili tisto, kar so najbolj potrebovali.

Mame so za božič spekle potice. Naredili so tudi civke, t.j. kruh, ki ima obliko kite. Otroci so izdelali papirnate jaslice, na katere so dali palčko in jih zapičili v mah. Z družino so pokropili poslopje in molili.

(Anja Miklič, 5. r)

OTROCI V STARIH ČASIH NISO TAKO PRAZNOVALI KOT MI DANES

Za rojstni dan so dobili suha jabolka, suhe slive, domače piškote, lešnike in orehe. Za božič je mama spekla domač kruh in orehovo potico, zvečer pa je vsa družina sedla k jaslcam in molila. Pred tem so pokropili hišo in vsa poslopja. Po molitvi se je vsa družina peš odpravila k polnočnici; pozno ponoči so se vrnili domov.

Decembra so imeli tudi koline. To je bil pravi družinski praznik. Takrat so pekli sveža jetrca, delali klobase, krvavice. Ostalo meso pa so posušili v dimu.

Najlepši kos je mama shranila za veliko noč, da ga je nesla žegnat. V pleteno košaro je naložila še hren, pirhe, domač kruh in orehovo potico. Pirhe so pomagali barvati tudi otroci. Tudi za pusta je bilo veselo. Vsi otroci iz vasi so šli v maškare. Dobili so domače krofe, piškote, pomaranče, bonbone. Kadar pa je bila v vasi poroka, se je na ta dogodek pripravljala vsa vas. Vsi so se veselili. Postavljali so tudi mlajčke in jih lepo okrasili. Veliko običajev je ostalo še danes.

(Jan P., 4. r)

PRAZNIKI – NA KRATKO

Pust – hodili so po hišah; dajali so jim krofe, krlje ...

Štefanov dan – tepeškanje.

Velika noč – sekanje pirhov.

Božič – postavljanje jaslcam.

Dan mrtvih – šli so na grobove.

(Žan Zavodnik, 5. r)

LARFE

Moja mama mi je povedala, kako so včasih praznovali pust. Najprej so se oblekli in si naredili maske (rekli so jim larfe). Potem so se zbrali in se razdelili v skupine. V vsaki so bili po trije otroci. Hodili so po bližnjih vaseh in dobivali dobrote, npr. flancate, klobase, denar. Ko so končali, so si vse razdelili. Za pust so največkrat jedli ocvirkovo in kašnato pecivo.

(Mark Hren, 4.r)

V NAJLEPŠI OBLEKI K FOTOGRAFINJI

Moja mami se spominja svojega rojstnega dne. Mama ji je oblekla najlepšo obleko s kratkimi rokavi, ker je bilo zelo toplo. Lepo jo je počesala in peš sta se odpravili na Mestni trg v Škofji Loki. Tam je bila fotografinja Aki. Gospa je bila zelo prijazna. Pred mamico je postavila plastično tortico na vozičku. Ta je bila tako lepa, da bi jo kar pojedla. Gospa Aki je naredila nekaj posnetkov, fotografije pa so bile gotove šele čez 14 dni.

Za pravo torto pa je zmanjkalo denarja.

(Jakob Papež, 5. r)

DELALI SO »FRAK«

Tanji in Maji je o praznovanju otrok nekoč pripovedovala njuna babica Cilka Zajec: »Včasih smo praznovali cerkvene praznike: božič, veliko noč, praznovali smo tudi god in veselo pričakovali Miklavža.

Zanimivo je bilo, kako smo zvečer pred godom delali »frak«. Tolkli smo s pokrovkami in s kuhalnicami. Za god smo otroci dobili jajce, pečeno »na oko«. Rojstnih dni pa nismo praznovali.

Kaj pa velika noč? Na cvetno nedeljo smo k blagoslovu nesli butaro, ki jo je doma izdelal oče. Blagoslovljeno zelenje smo dali živini, iz lesa pa smo naredili lesene križe in jih obesili po gospodarskih poslopih. Pred veliko nočjo smo skrbno pripravili hišo. Mama je skuhala boljši kos suhega mesa, spekla potico in boljši kruh, otroci pa smo pobarvali pirhe tako, da smo jih, skupaj s kakšno rožico, dali v najlonsko nogavico in jih kuhali v vodi s čebulnimi olupki.

Na veliko soboto smo nesli jedi k blagoslovu v cerkev, v nedeljo zjutraj pa smo šli k procesiji in k maši. Po maši se je vsa družina zbrala pri mizi, kjer smo jedli velikonočna jedila.

Za pusta smo se otroci zbrali in šli »košutat«. Iz lesa so naredili košuto, ki so jo okrasili s trakovi. S to košuto smo hodili otroci od hiše do hiše. Ko smo košuti odprli usta, so vanjo ljudje dali dobrote, predvsem flancate, jabolka in orehe.

Obiskali so nas tudi dobri možje v decembru, pravzaprav samo eden – Miklavž. Božička in dedka Mraza nismo poznali. Otroci smo nestrpno čakali Miklavža. Ubogali smo starše, molili in napisali pismo. Darila, ki smo jih dobili, so bila skromna. V peharjih, ki smo jih nastavili, smo dobili suho sadje, orehe, lešnike, jabolka, včasih kakšen piškot. Spomnim se, da sem si želela punčko iz cunj, ki pa mi je Miklavž ni nikoli prinesel.

Novega leta nismo praznovali, smo pa praznovali božič. Na božični večer smo postavili jaslince, figurice so bile iz papirja. Vsa družina se je zbrala in ob molitvi smo pokropili hišo ter gospodarsko poslopje. Potem smo kleče zmolili tri rožne vence. Nekaj pred polnočjo smo odšli k polnočnici. Za božič je mama vedno spekla kakšne piškote, imeli pa smo tudi boljše kosilo.

(Tanja in Maja Škufca, 5. in 4. r)